TRANSLATION AND TRANSLATORS' RIGHTS UNDER ETHIOPIAN LAW: A COMPARATIVE STUDY

BY

Tsehai Wada*

INTRODUCTION

Different laws - international as well as domestic - give due recognition to and aim at protecting the rights of creators of works of the mind. At the international level, major international human rights instruments provide for the recognition of "everyone's right to the protection of the moral and material interests resulting from any scientific literary or artistic production of which he is the author"[1] That branch of law which gives due recognition to and protects the rights of creators of works of the mind is known as copyright law. Authors, as creators of works of the mind are, therefore, subjects of every copyright law. Some of the major rights of authors for which they seek the protection of the law are: the exclusive right to authorize the production. reproduction, adaptation and translation of their works.

This article discusses one of these rights, i.e., translation rights, which in short means the rights of authors to make or authorize the making of translations of their works into other languages. Accordingly, attempts are made in this article to show the status of translation rights under the copyright law of Ethiopia as well as major international copyright conventions and domestic copyright legislation of some countries. Moreover, translators' rights which are closely related to the subject at hand, are discussed along with translation rights for sake of comprehensiveness.

In order to grasp the issues to be raised with regard to the two rights under discussion, the article begins with some important concepts pertaining to the general law of copyright and concludes with few recommendations which aim at making the copyright law of Ethiopia consistent with other laws.

1. Main Features of Copyright Law

1.1 Definition

Copyright, as an area of the law that focuses on the rights of creators of "works of the mind" may be defined as "an intangible, incorporal right granted by statute to the author or originator of certain literary or artistic productions, whereby he is invested, for a limited period, with the sole and exclusive privilege of multiplying copies of the same and publishing and selling them."[2] Copyright law thus protects not only the rights of authors, but also all other originators or creators of works of the mind such as composers, sculptors, translators[3], etc.

---

* **Lecturer in Law, Faculty of Law, Addis Ababa University**

[1] Art. 27(2) of *The Universal Declaration of Human Rights*, and Art. 15(1)(c) of *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.*

[2] Henry C. Black, *Black's Law dictionary*, 4th Ed., West Publishing Co., St. Paul,Minn, (1951). Note- copyright may also be defined as "the exclusive, legally secured right to produce (as by writing or printing), publish, and sell the matter and form of a literary, musical, or artistic work (as by dramatising, novelising, performing, or reciting in public, or filming) for a (limited) period. *Webster's Third New International Dictionary*, G. and C. Merriam Co., Springfield, Mass, (1981).

[3] *Corpus Juris Secundum*, Vol. XVIII, Copyright and Literary Property, Secs. 24-29 "...translations are copyrightable as original works..."

1.2 Protected Works

Most copyright laws do not list protected works exhaustively. Thus, one may only find an illustrative indication of protected works under different laws. Accordingly, most laws recognise the following as protected works: ...literary works, such as books, pamphlets, journal articles, ...musical compositions, radiophonic works....works of figurative arts, such as drawings, ..illustrations, geographical maps...etc."[4] In the absence of an exhaustive listing, "any other work created by the intelligence of the author and presenting an original character are deemed to be works of the mind."[5] and considered as protected works.

1.3 Ownership

Copyright, being an intangible, incorporeal right raises many issues which are inapplicable to ownership of corporeal properties. With regard to corporeal objects, ownership is "the right, in virtue of which a thing is submitted, in an absolute and exclusive manner, to the action and will of a person"[6] This definition presupposes the total possession of a given corporeal property[7] and the right of ownership is perpetual.[8] However, with regard to ownership of a copyright, an author is neither a total possessor of the property, i.e. the material object of the work, nor is the ownership perpetual. This is so, for at least two main reasons. These are:

a. Copyright deals with the "world of ideas" which are by themselves intangible and incorporeal. In order to achieve their importance, ideas have to be communicated to the public at large. Moreover, once an idea is communicated, the author is no longer master of the idea, for the public possesses it and cannot be divested of it.[9] Thus, in the words of Planiol, "the idea [of rights of authors] clashes with that of a right of ownership, which assumes the possibility of exclusive possession. The truth is that authors are entitled to recompense. This result has long been achieved in practice by allowing authors a monopoly of publication."[10]

It should also be noted that the corporeal ownership of the material object of a given literary work, such as a book or a journal belongs to the purchaser, donee, or possessor of the object but

---

[4] Article 1648 (a-d), Civ. Code of Ethiopia. (hereafter C.C.)
For more details see also:
a. Marcel Planiol, *Treatise on the Civil Law*, Vol. I, Part 2, 12th. Ed., translated by Louisiana State Law Institute, (1959), pp. 500, 501.
b. Corpus Juris Secundum, supra note 3.
c. Articles 2 and 1 of The Berne Convention for the Protection of literary and Artistic Works revised at Paris on July 24, 1971 and The Universal Copyright Convention as revised at Paris on July 24, 1971, respectively.
[5] Article 1648 (e), C.C.
[6] Planiol, supra note 4(a), quoting Aubry and Rau, Vol.II, Sec. 190, p.256.
[7] Ibid.
[8] Ibid, p.379.
[9] Ibid, p.502. Note that copyright law does not protect ideas in their pure state, but only the form through which ideas are given structure and expression. For more details see Claude Colombet, *Major Principles of Copyright and Neighbouring rights in the world: A comparative Law Approach*, UNESCO, Paris, (1978), pp. 9 and 10.
[10] Ibid.

not to the author. The corporeal and the incorporeal ownership of a given literary work are, therefore, independent rights exercised by owners of the material object and authors, respectively.[11]

b) It is noted above that ownership is in principle perpetual. However, authors' rights over their works or the duration of monopoly are not perpetual and, therefore, limited to the maximum period provided by law.[12] The rationale behind this is that literary works grow old rapidly and die. They cannot last if they are not commented upon, analysed, and discussed. Thus, they become historical monuments, documents, and textbooks for schools. Hence, based upon considerations of the general welfare, literary works fall within the general domain, after remunerating the author (during his/her life time) and the nearest heirs (after his/her death).[13]

1.4 The Two Basic Rights.

Authors' rights are usually divided into two, i.e. economic and moral rights. The former refer to the economic exploitation of the fruits of works of the mind, while the latter refer to non-pecuniary rights or rights concerned with the personality of authors. Accordingly, the law grants authors the right to produce, reproduce, and authorise the adaptation and translation of their works and thereby protect their economic rights and thus be financially compensated for their toils in producing literary works. Many authors, therefore, make their living by exercising their economic rights and collecting royalties from either producers (for example theatrical performances), or reproducers (for published works), adapters (for example, cinema works), and translators.[14] Moral rights, as noted above, deal with the personal rights of creators (authors). Given the fact that literary works are expressions of the personalities of their authors, the law guarantees that the reputation, honour, and freedom of creators should remain free from interference. The rationale behind this is that, "when an author produces a given literary work, he does more than bring into the world a unique object having only exploitative possibilities; he projects into the world part of his personality and subjects it to the ravages of public use, which creates possibilities of injury to the creator other than merely economic ones."[15] Moral rights under the law, therefore, protect authors from such injuries and mainly consist of the following rights: the right to refuse to create; the right of paternity; the right to prevent deformation; the right to create and publish in any way desired; the right to prevent every mutilation or other

modification; the right to withdraw and destroy the work; and the prohibition against all other

---

[11] Art. 1663(1) C. C. The sub article reads as follows: "Assignment of the work"
"The incorporeal ownership of the author shall be independent of the ownership of the material object which constitutes the protected work."

[12] Under Ethiopian law, literary works are protected for a period of fifty years from the date of publication. See Arts. 1670(1) and 1672 (posthumous works) of the C. C.

[13] Planiol, supra note 4(a) pp. 502,503.

[14] The C.C. grants all economic rights except for the right to authorize translations (Art. 1655) to authors and their heirs under Arts. 1652,1553,1654 and 1670. Note also that Article 1670 is entitled "Heirs of the Author - 1. Pecuniary Rights".

[15] Martin A. Roeder, The Doctrine of Moral Rtights: A Study in the Law of Artists, Authors, and Creators, *Harvard Law Review*, Vol. 53,(1940), p.557.

modification; the right to withdraw and destroy the work; and the prohibition against all other injuries to the creators' personality.[16]

1.5 Translators' Rights.

As far as translated works are concerned, translators are assimilated to authors under the law. This means that translators will have all rights guaranteed to authors under the law. One may at this juncture ask whether or not translators are creators and also question the reasons why the law assimilates them with authors.

In the strict sense of the term, translation is not a mere transmission of words. It is rather a field of work that demands much more expertise than mere transmission. Translators as mediators between cultures have, therefore, much responsibilities than authors. This is said for the reasons that:

> ***the translation must not betray, but on the contrary must faithfully render, the author's thinking; the translator must grasp the author's thinking perfectly, and find appropriate words to express it accurately. He must therefore have complete mastery of the two languages and of the subject matter of the work, thus expressing his own personality in it. It follows that to translate is to create.***[17]

Translators equipped with such skills are, therefore, required to be faithful both to their readers and to the author of the original work. They cannot, therefore, replace the author's ideas with those of their own and must convey the former s ideas in an understandable and attractive way to their readers.

For all the above reasons, translations are protected as original works and translators are assimilated to authors under the law. Thus, international conventions as well as domestic laws of many nations recognise the moral and economic rights of translators. It should, however, be noted that some laws require that translations should be original and creative[18] while the rest do not mention this except for stating that translations are protected as original works.[19]

---

[16] Ibid. p.556. The Article deals extensively with all the rights listed here and readers are advised to refer to the Article for more details. The C.C. of Eth. also recognizes the moral rights of authors under different articles. See Articles. 1671 -moral prejudices; 1673(3) -rights of public authorities; 1665 - alteration of a work; 1674 - protection of literary or artistic rights of ownership.

[17] G.Renga. *Les droits des traducteur sur le plan international*, Babel, Vol.11, No.2, (1956), pp.73 et. seq. as quoted by Zivan Radcjkovic, Translation rights and translators' rights, *Copyright Monthly Review of The World Intellectual Property Organization and the United International Bureaux for the Protection of Intellectual Property*, 7th. Year (1971), p. 195.

[18] F.R.G., The copyright Law of 1965, Art. 3; Hungary, 1969 Law, Art. 4(2); Italy, The Law of 1941, Art.4; Peru, The Law of 1961, Art. 8; and Romania, Copyright Decree, (1956), Art. 10.

[19] The C C. also provides under Art. 1649(1) that "without prejudice to the rights of the author of the original work translations....shall be protected as original works' It should also be noted that translators,

2. TRANSLATION RIGHTS UNDER INTERNATIONAL LAW

The protection of literary and artistic ownership is one of the subject matters of international law, which ensures the effective protection of rights internationally. It, therefore, follows that translation rights are also international in character. Accordingly, many bilateral and multilateral treaties have been signed between states with a view to guaranteeing sufficient protection to authors of works of the mind. The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works of September 9, 1886 and The Universal Copyright Convention of September 6, 1952 are the most prominent among similar multilateral treaties.[20]

The right of authors to translate or authorise the translation of their literary works is recognised by and guaranteed under both conventions.[21] The Berne Convention limits the period of protection to ten years, while the Universal Convention limits the period to seven years. Despite the fact that both conventions recognise the right of authors to translate or authorise the translation of their works, and limit the period of protection to ten and seven years, respectively both have failed to bring about a universal consensus. The most contentious issue in copyright conventions is striking a balance between the interests of developed and developing nations. The issue revolves around guaranteeing strong protection to authors - which is the view of the former states and minimising the period of protection which is advocated by the latter group of nations.

As far as the Berne Convention is concerned, it was created by the colonial powers during the heyday of colonialism.[22] Though it may be said that they were legally represented by the colonising powers, developing countries did not take part in the making of the convention. At its initial stage, the Berne Convention was taken as a success, for the original members shared common principles and the level of legal protection already provided by each member to its own nationals was comparatively uniform.[23]

At the end of World War II and the beginning of decolonization, the applicability of "universality of authors' rights" started to be challenged at every front. Thus, newly emerging independent states started to voice their opinions at different international fora, and forced amendments and revisions to the treaties. The Stockholm Revision Conference (of the Berne Convention), convened in June 1967 and the Paris Revision Conferences of July 24, 1971 (of both conventions) are cases in point.

---

just like authors do not have the exclusive right to authorize the retranslation of their works, pursuant to Art. 1655 C.C.

[20] The following analysis is limited to these two Conventions only. Thus, other treaties whether bilateral or multilateral are not considered in this work. The Berne Convention of September 9, 1886 was amended by the Paris Additional Act of May 4, 1896; revised at Berlin on November 13, 1908; supplemented at Berne on March 20,1914; and revised at Rome on June 2, 1928; at Brussels on June 26, 1948; at Stockholm on July 14, 1967; and at Paris on July 24, 1971. The Universal Convention was revised at Paris on July 24, 1971.

[21] See Article V of both Conventions.

[22] Alan H. Lazar, Developing Countries and Authors' Rights in International Copyright, *Copyright Symposium*, Number Nineteen, Columbia University Press, New York, London, (1971), p. 6.

[23] Ibid. pp. 8 and 9.

As noted above, the importation of literary works, in particular educational materials, on favourable terms and a relatively free access to translate foreign literary works were the central issues that hampered the smooth copyright relations between the two groups of countries. By way of striking a balance between the diverging interests of these two groups of nations, the Berne Convention was amended so as to allow reservation, while the Universal Convention allows translation under license.[24] Moreover, the payment of royalties to authors of original literary works has also remained a bone of contention between the copyright relations of the two groups of nations since 1971. Accordingly, the status of translation rights under the two conventions in 1971 looks as follows:

> ***Under the reservation system (Berne), ...a work can be translated without the author's consent and without any compensation being paid... whereas, under the licensing system both of these are required. Under (the former) system, if the author of the original work has not exercised his right to make or authorise the making of a translation of that work.... that translation right lapses and falls into the public domain; on the other hand, under the Universal Convention, if the work has not been translated within seven years following first publication, it does not thereafter fall into the public domain.***[25]

It should be noted that, though there seems to be an agreement between member states of the Universal Convention to enact implementing legislation, this was not pursued by all for different reasons. Thus, despite the fact that major copyright exporting countries took an active part in the making of the convention and put on record their views on translation rights, which was one of the most contentious issues,[26] the U.S. for one, did not include a provision for compulsory licensing in its implementing legislation. Moreover, a noted American copyright lawyer maintained at the time (i.e. 1955) that "there is no reason to suppose that any country of Western Europe will do so (i.e. enact implementing legislation for compulsory licensing); nor is it likely to become a wide-spread practice in the Western Hemisphere.[27] For these and other reasons proposals to revise both conventions, in particular those provisions that deal with translation rights, were put forward at different occasions,[28] and brought about the Paris Revision of July 24, 1971.

The revision conferences of 1971 introduced many changes pertaining to authors' rights and in particular translation rights. Accordingly, the Berne Convention added an appendix containing six articles which form an integral part of the convention.[29] The Universal Convention on the

---

[24] This was introduced by the Berlin revision of November 13, 1908 and later limited to the right of transaltion by the Rome revision of June 2, 1928. The Universal Convention on the other hand prohibits reservation. See Article XX.
[25] Radojkovic, Z, supra note 17,p. 192.
[26] For details see Theodore R. Kupferman and Matthew Foner (eds.), *Universal Copyright Convention Analyzed*, Report of the Rapporteur-General, Blake's Report, Federal Legal Publications, Inc., New York, (1955), pp. 229 - 232.
[27] Herman Finkelstein, Right of Translation: Article V of the Universal Copyright Convetion, in Kupferman and Foner, supra note 26, p. 61.
[28] For details see Radojkovic, Z. supra note 17 p. 195.
[29] Article 21 of the Berne Convetion of 1971.

other hand added four sub-articles, which are substantially the same as the appendix.[30] Some of the major changes introduced by these conventions are the following:[31]

a. A state regarded as a developing country in accordance with the established practices of the UN General Assembly is entitled to certain privileges subject to making a special declaration to this effect that is effective during a period of ten years or may be renewed for subsequent periods of ten years each.

b. A developing country has the right to authorise the translation of literary works into its official language or one of the languages, as the case may be, if no translation of the work into these languages is published within a definite period. However, translations can be authorised only under compulsory licenses and only for the purposes of teaching, scholarship, and research.

c. The term of protection of the right to authorise translation may be three years rather than seven years (as provided under Article V of the 1952 convention). However, in cases of translations into languages which are not in general use in one or more developed countries, the term may be reduced to one year. A developing country may also substitute for a period of three years a shorter period (which may not be less than one year) by agreement with a country in which the same language is in general use only in cases when the language in question is not English, French, or Spanish.[32]

As far as translators' rights are concerned, neither the Berne nor the Universal Convention originally contained provisions that recognise these rights. However, translators' rights were expressly recognised and given protection by the Berlin revision of the Berne Convention (November 13, 1908) and supplemented by the Rome and Brussels revisions.[33] A similar provision was also added to the Universal Convention during the Paris revision in 1971.[34]

3. TRANSLATION RIGHTS UNDER NATIONAL LEGISLATION

Authors' rights to translate or authorise the translation of their literary works (i.e., translation rights) are recognised and given protection by the domestic legislation of many nations. These countries include both the developed and the developing nations. It should, however, be noted that some countries restrict translation rights either by invoking reservation (Berne Convention) or in pursuance of Article V of the Universal Convention. Exceptions to these are Egypt and South Korea which have limited the period of protection to five years. Moreover, some

[30] Articles V bis, V ter, and V quarter of the Revised Universal Convention of 1971.

[31] Since the appendix and the three additional sub-articles of the Universal Convention are substantially the same, the following discussion focuses on the latter only. Moreover, the changes introduced by the Conventions are summarized and readers are advised to refer to original texts for details.

[32] According to some critics, the reduction in the term of protection loses much of its importance since these three languages are widely spoken in many parts of the world and literary works published in these languages are more susceptible to unauthorized translations than other publications made in other languages. For this and other changes introduced by the 1971 revision conferences, see Boguslavsky, Mark, *The U.S.S.R. and International Copyright Protection*, Progess Publishers, Moscow, (1979) pp. 93-133.

[33] Article 2(3) reads as follows: "Translations... of a literary or artistic work shall be protected as original works without prejudice to the copyright in the original work"

[34] See Article V bis (1).

countries, such as Chile, China, Dominican Republic, and Panama authorise translations depending on compliance with registration formalities.[35]

According to a survey conducted in 1971, except for Ethiopia, the former Byelorussian state and the former Soviet Union all other nations recognise translation rights and give protection to them under their respective domestic copyright legislation. The Romanian copyright law, however, protects only the moral prerogatives of authors.[36] As far as translators' rights are concerned, almost all domestic copyright legislation protect translated works as original works and grant translators the same rights -economic as well as moral - as authors. The domestic legislation of many countries recognise and protect translators' rights without prejudice to the rights of the author of the original work and provide that a translator may not prevent other translations of the same work, unless the author has also conferred that right upon him or her. Moreover, with respect to a work that has passed into the public domain, a translator has copyright only in his or her version of the translation. It is also interesting to note that translators' rights are made subject to requirements of originality under domestic legislation of some countries: El Salvador (in so far as a translation contains original matter), Hungary (provided that the translation has an individual, original character), and Romania (provided that the translation has a creative character and presents an intellectual, creative work).[37]

4. THE COPYRIGHT LAW OF ETHIOPIA

4.1 General

Book III of the Civil Code of Ethiopia, in particular Title XI, deals with literary and artistic ownership. Translation right is, therefore, one of the subjects dealt with in this part of the Code. It should also be noted from the outset that the law of literary and artistic ownership (copyright) appeared for the first time in the legal history of the nation in 1960, i.e., the enactment of the Civil Code.[38] Moreover, as far as the source of the law is concerned, the drafter admits that:

> ***Title XI (Literary and Artistic Ownership) is one of those parts of the Civil Code which draws heavily - if not exclusively - on foreign and, more particularly, French legal concepts...(The Law of March 11, 1957, L.102 of France) in a simplified form,***

[35] Radojkovic, Z. supra note 17, pp. 192, 193. For further details see, H.L. Pinner (ed.) *World Copyright Encyclopaedia*, Vol. IV, Sijthoff, Leyden, Holland, (1958), pp. 310-339 (translations), and pp. 59-65(retranslations).

[36] Radojkovic, Z.supra note 17, p.193. The U.S.S.R. Copyright legislation and the Civil Code of the R.S.F.S.R. were amended in 1973 and 1974, respectively, so as to accord authors the right to authorize translations of their works. See Arts. 102 and 489.

[37] Ibid, pp. 196-198

[38] Shifa Soressa, *Protection of Literary and Artistic Property Under Ethiopian Law*, (Unpublished Law Library Archives) (1992), quoting S. Pankhurst, The New Ethiopian Penal Code, 3 *Ethiopian Observer*, (1958), p. 270.
See also, Rene David, Sources of The Ethiopian Civil Code, *Journal of Ethiopian Law*, Vol. 4, No. 2, (1967), p. 346.

has become Title XI... of the Civil Code. It is one of the slices of "Western Law" incorporated in the law of Ethiopia.[39]

The rights of authors recognised under this copyright law include ***inter alia***: the right to an incorporeal right of ownership in the work created notwithstanding that the work was executed in pursuance of a contract of employment for the perfromance of a project entered into with a third party;[40] publish the work;[41] produce or reproduce the work during one's life time;[42] authorise adaptation;[43] prevent the work from being presented as his/her own, if altered by a third party;[44] and demand the cessation of the infringement of the right, the destruction of the copies or adaptions made in breach of the law and claim damages for the moral and material prejudice caused by the breach.[45] It should, however, be noted that public authorities may in the general interest authorise the presentation or reproduction of a work or its adoaption, after such work has been published, notwithstanding the author's opposition.[46] Such authorisation is to be determined by a special law providng in particular for fair compensation, and in no circumsantces may public authorities authorise the altemation of a work.[47]

4.2 Translation Rights.

Under the Civil Code of Ethiopia, an author cannot object to the translation of his work.[48] Moreover, a translation made without the authorisation of the author shall expressly state this fact at the beginning of the work and failing such a statement, it shall be deemed to be prejudicial to the author's right.[49] Thus, unlike copyright laws of many countries and the major copyright conventions (discussed above) the Ethiopian copyright law strips authors of their right to deny authorisation for the translation of their original literary works. It should, however, be noted that authors just like any other person have the right to translate their own works, for this is not forbidden by law.

Given the fact that the Ethiopian copyright law has taken a unique stand on translation rights, which is inconsistent with the internationally accepted principle, i.e. the sole right of authors to authorise the translation of their works till they fall into the public domain, many questions which seek the rationale behind this exceptional situation may be raised. Some of the questions which may be raised in this regard are ***inter alia***: Is the law influenced by the copyright law of France, i.e., its origin? Is it also influenced by custom or customary law of Ethiopia?. Was the issue raised and if so how was it entertained during the making of the law?. The answers to these questions are given in the following paragraphs.

---

[39] Harrison C. Dunning, *Property Law of Ethiopia*, (Unpublished, teaching material), (1967), p. 177 quoting Rene David, Les Sources Du Code Civil Ethiopien, *Revue Internationale Le droit Compare*, (1962) p. 603.
[40] Article 1647 (3), C.C.
[41] Article 1652, C.C.
[42] Article 1653, C.C.
[43] Article 1654, C.C.
[44] Article 1665, C.C.
[45] Article 1674, C.C.
[46] Article 1673, C.C.
[47] Ibid. Note: To this author's knowledge no such law has been enacted so far.
[48] Article 1655 (1), C.C.
[49] Ibid.

It is noted above that the Law of March 11, 1957 of France was grafted into the copyright law of Ethiopia[50] and hence this is the sole source of the law. Article 40 of the copyright law of France of March 11, 1957, however, expressly grants authors the right to authorise or deny authorisation for the translation of their works. Moreover, France is a party to the two conventions discussed above and a nation which recognised translation rights as early as 1851 in a bipartite copyright convention concluded with Great Britain, known as the Paris Convention of November 3, 1851.[51] Thus, it may be concluded at this point that the copyright law of France is not the source of the above-mentioned uique stand in the Ethiopian copyright law.

It is also noted above that copyright law appeared for the first time in the legal history of Ethiopia in 1960, with the enactment of the Civil Code.[52] Thus, unlike other areas of the Code which were influenced by local customs or customary laws, Title XI was not affected by these for, there is no evidence which can enable us to trace the presence of such restriction on translation rights in the local customs or customary laws of the nation.

As far as the making of the copyright law of Ethiopia is concerned, the drafter had allotted a separate chapter for "Literary and Artistic Ownership", i.e. Chapitre II -" De La Propriété Litteriare ou Artistic", in French and submitted the same to the Codification Commission. Accordingly, Articles 36-63 of the original draft were changed into Articles 1647-1674 of the final version of the Code with minor amendments. Under the original draft, (of the French version) authors were not given the right to authorise the translation of their works (Article 44).[53] Thus, Article 44 of the draft was changed into Article 1655 of the final version of the Civil Code without any amendment.[54]

In light of the above three points, one may only conclude that neither the source of the law nor the influence of local customs or customary laws were the reasons for the exceptional stand. Moreover, the fact that Article 44 of the draft was unchanged during the deliberations of the Codification Commission shows that this was originally inserted by the drafter and passed without objection. It should also be noted that despite the fact that many articles under Title XI of the Civil Code are verbatim copies of the copyright law of France, the drafter did not give anywhere his reasons for making such an exception on translation rights. Thus, in the absence of background materials, indicative of the reason(s) behind this exception, one may only guess the rationale behind it.[55]

---

[50] Supra, note 39.
[51] Finkelstein, H, Supra Note 27, at p. 53, footnote No. 6.
[52] Supra Note 38.
[53] The Article reads in French as follows:
Traductions
(1) - L'auteur ne peut s' opposer a la traduction de son oeuvre.
(2) - La traduction faite sans l'autorasation de l'auteur doit mentionner de facon express, au debut de l'ovrage cette circonstance.
(3) - Faute de cette mention, elle est reputee porter atteint aux droit de l'auteur."
[54] See, *Civil Codification Materials*, Book 3, Property (Unpublished, Law Library Archives), pp. 12 - 20 and p. 177 for amendments on Title XI (Minutes of January 8, 1958).
[55] See Major Issues on Translation Rights, Infra, 5

4.3 Translators' Rights.

Under the Civil Code of Ethiopia, translations are protected as original works, without prejudice to the rights of the author of the original work.[56] Accordingly, translators are assimilated to authors and as far as their (translated) works are concerned, they have equal rights with authors. Translators, however, cannot object to the retranslation of their works, for the same right is not given to authors.[57] Thus, as far as translators' rights are concerned, the copyright law of Ethiopia is consistent with major international copyright convetions as well as the domestic legislation of many courntries.

5. Major Issues on Translation Rights.

It is noted above that the Ethiopian copyright law took a unique stand on translation rights in contrast with major international conventions and domestic laws of many other nations. Moreover, despite the fact that the law was imported from France, it was noted above that the law deviated from its source and that no explanation was given for this either by the drafter or the Codification Commission. In light of these facts, it will be important to inquire into the reason(s) that compelled the law maker to enact such a law and also show the difficulties to be encountered in implementing the law. Accordingly, the following discussion will address issues such as: What was the motive of the drafter or the legislature in depriving authors of their right to deny authorisation for the translation of their works? If there were any convincing reasons for this during the making of the law, i.e., in 1960, are these reasons still valid today three and a half decades after the enactment of the law? To what extent have Ethiopian translators availed themselves of this right? and finally, though authors do not have the right to authorise the translation of their works, can they demand the payment of royalties from translators?

In the absence of an authoritative document showing the legislative intent behind Article 1655, it is admitted that the quest for the rationale cannot be anything but a guess. Accordingly, the first reason that may come to one's mind is the need to draw from the advanced literary cultures of other nations, in particular for educational purposes. This, as noted above, is the stand of many developing countries during negotiations on international conventions. Though this appears to be logical, since Ethiopia is not a party to any one of the international conventions to date, she is not obligated to protect foreign literary works. Thus, the Civil Code provisions are applicable to indigenous literary works only, but not to foreign works. It should, however, be noted that in 1958, i.e., during the making of the copyright law, the Codification Commission was not totally unaware of the need to acquire literary works for educational purposes, for it was then decided by the Commission to amend Article 49 of the draft (the current Article 1660 of the Civ. C.) so as to include the following sub-article:

> ***(3) - Where the work is out of print, copies or reproductions thereof are authorised in several copies if made for educational purposes.***[58]

---

[56] Article 1649. C.C

[57] Article 1655(1). C.C.

[58] See *Civil Codification Materials*, supra note 53 (C.C. 79). The Frech text reads as follows: Les Copies ou reproductions sont authorisees plusieurs exemplaires, a des fins d'ensignement, lorsque l'ouvre est epuise.

But, again for an unknown reason, neither the Amharic (which is the controlling version) nor the English version of the Code contains this sub-article. Moreover, public authorities are given the power to authorise the presentation, reproduction, or adaptation of literary works in the "general interest", which may arguably include educational purposes.[59] It should, however, be noted that though the advancement of education at the cost of authors' rights was the concern of the legislature, neither of the above cited Articles, 1660 or 1673, deals with translation rights, for translation is made free to all under Article 1655. It, therefore, appears that the reason for restricting translation rights was not for educational purposes, for had it been this, the legislature would have included the exception under either of the above cited articles.

In the absence of a clear legislative intent or rationale, one may also guess that the legislature intended to enrich the literary culture of the nation by allowing translators to translate any work without the necessity of seeking authorisation or formal licensing to make their works available to the general public. It may also be added that this may help to strengthen the cultural integration between peoples of different cultures and languages living in the nation. Though this seems to be a noble idea, whether Ethiopian translators have availed themselves of this freedom is a matter of opinion. It is, however, apparent that Ethiopian translators, for one reason or another, are not yet interested in translating local literary works into other local languages and this is a fact that can be seen from the display of books in every book shop. Despite the fact that the first printing press was introduced in 1897 and the nation has abundant protected literary works,[60] a significant number of translated works, most of them from English to Amharic started to be produced in the early 1980s. Nonetheless, the quality of translated works has been questioned by critics at different times.[61]

Though it is clear from the above that there is an apparent scarcity of literary works translated from one local language into another, there seems to be a good opportunity in the future to produce such works for many other languages are currently used as mediums of instruction and official languages in their respective regions. Moreover, many literary works as well as official gazettes and journals, have started to be published recently in different local languages. However, despite the free hand given to translators under Article 1655 of the Civil Code, whether Ethiopian translators will use the freedom to translate original literary works from one local language into another or continue translating only foreign works remains to be seen.

A related issue with regard to translation rights is whether or not authors of original literary works are entitled to remuneration (royalties) when their works are translated. It is shown above that under the Civil Code, an author cannot object to the translation of his work. Moreover a translator who translates a literary work without the authorisation of the author is mandatorily required to expressly state this fact at the beginning of the work and failing such a statement, it shall be deemed to be prejudicial to the author's right (Article 1655). This is the only provision that deals with the legal relation between an author and a translator.

---

[59] Article 1673. (C.C.)

[60] Note. Between 1940 and 1949(1948 and 1957 G.C.) 100 books, most of them Amharic original works, were published per year. See - Asfaw Damte, *Ye Amarigna Tebebe Kalat* (1940 - 49 E.C.), *Tobia* Monthly Bulletin 1st Year, No. 9. (1985 E.C.) p. 40.

[61] Melekete Tesfa, *Ye Tirgum Serawoch Ateyayakinet* (The Questionability of Translated works), *Mahlet* Monthly Bulletin, Vol. I, No. 1, (1985 E.C.), pp. 20-33.

Apart from the above, Title XI of the Civil Code does not provide a clear answer as to whether an author is entitled to claim a royalty from a translator. Moreover, remuneration even in cases of reproduction (publication) is not treated under the Title, but under Title XVI (contracts for the performance of services) and in particular under chapter 7, which deals with "publishing contracts". It should be noted that Article 1664 of the Civil Code (under Title XI) makes a reference to this chapter.[62] Accordingly, Articles 2692 through 2694 deal with "authors' remuneration" However, the conditions of remuneration under these articles are limited to the contract to be entered into between the author and the publisher as defined under Article 2672 and not applicable to the relationship between authors and translators.[63]

In light of the above, and in particular in the absence of a clear legal provision which allows or disallows the payment of royalties to authors in cases when their works are translated, one may easily note that the issue is open to interpretation. The fact that there are no any authoritative texts written on the subject[64] also contributes to the problem at hand. One may, however, argue that since the law has not expressly disallowed the payment of royalties, authors may claim remuneration from translators in cases where their works are translated. This may also be substantiated by the fact that had the legislative intent been to disallow this right, it would have provided a clear provision to this effect and, therefore, what is not disallowed under the law is allowed. Moreover, in a case where a translator wishes to translate a given literary work with the authorisation of the author,[65] the latter can have the opportunity to enter into a contract with the former and agree on the sum, or withdraw his consent, in which case the translator will be forced to translate without authorisation and state this fact in the translated work.

---

[62] Article 1664 - Makes reference to rules governing contracts of publication.
The conditions on which literary or artistic rights of ownership may be assigned by the author to third parties shall be as provided for by the chapter of the code relating to "contracts of publication" (Articles 2672-2697).

[63] Chapter 7. Publishing Contracts.
A publishing contract is a contract whereby a party, hereinafter called the author, assigns in whole or in part his incorporeal right in a literary or artistic work to the other party, hereinafter called the publisher who undertakes to reproduce or produce the work and distribute it to the public. Note that Art. 2680 imposes on publishers the duty to seek the authorisation of authors in case when they want to translate literary works submitted for publication. The article reads as follows: Article 2680 - Modification and Translation. An authorisation to reproduce or produce a work shall not imply an authorisation to adapt it, to modify it or to authorise its translation. Under Title XI of the civil Code, an author has the right to authorise the adaptation (Article 1654) and prevent the alteration of his work (Articles 1665 and 1671), but not the right to authorise the translation of his work. (Artilce 1655).

[64] The only works done in this area are the following three senior papers written by graduating students at different times:
1. Shifa Soressa, supra note 38.
2. Tamru Wendimagegnehu, *Some Aspects of the Ethiopian Law of Literary and Artistic Property-an Inquiry into the Source and Scope of Protected Rights*, (Unpublished, Law Library archives), (1971).
3. Seleshi Zeyohannes, *The Ethiopian Law of Literary and Artistic Property*, (Unpublished, Law Library archives), (1983). Note also that while Tamru argues that "...the pecuniary benefits from ...translated works accrue to the translator..."(p.53), Shifa on the other hand maintains that "(W)hat Article 1655 purports is the possibility of translating a work without securing authorisation from the author. But, in no way does it deprive the author of material remuneration. ...Thus, the phrase "without prejudice to the rights of the author of the original work" in Article 1649 should be interpreted in such a way to protect both economic and moral rights of the original author." (pp. 35 and 36).

[65] Note that this is not forbidden by law. See Article 1655 (C.C.).

On the other hand, one may also argue that the law, by stripping authors of their right to deny authorisation for the translation of their works, has at the same time stripped them of the right to remuneration by translators. This is so for the reason that Article 1655 purports to protect the "right of paternity" only, for it is expressly provided that "failure to state the fact that a translation is made without the authorisation of the author, shall be deemed to be prejudicial to the author's right" and nothing more. Thus, the non-payment of royalty by a translator is not prejudicial to the author's right. Moreover, when one looks at Article 1655 from a practical point of view, if translators are not legally required to seek the authorisation of authors - unlike in cases of publication, production, reproduction, and adaptation[66] there cannot exist a contract between the two parties (i.e. the author and the translator) and, therefore, no agreement on the sum to be paid.

As far as moral rights of authors are concerned, the law expressly provides under Article 1665 that "notwithstanding any stipulation to the contrary, the author may prevent his work, if altered by a third party, from being presented as the author's own". Moreover, authors may also seek civil and penal remedies in cases where their moral rights are affected.[67] This may arguably extend to authors' right over translated works and it appears that they can demand the correct translation of their original works without any alteration.

---

[66] See Articles 1652 - 1654 of the C.C.

[67] See Articles 1674 of the C.C. and Articles 675-679 of the Penal Code of Ethiopia. The Penal Code seems to limit the scope of protection to the right to authorise the production and reproduction of protected works.

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

Creators of works of the mind have enriched the cultures of their societies and the world at large through their efforts to create new ideas and express them in different forms. The present level of cultural development would not have, therefore, been achieved without the endeavour of creators of works of the mind who have toiled and even sacrificed many other interests to create new works. Authors, as creators of works of the mind, have also contributed to the development of the literary cultures of their fellow citizens.

Due to the fact that authors have the incorporeal right of ownership only over their works and that the corporeal right of ownership is exercised by others, literary works are vulnerable to a variety of unauthorised uses. Accordingly, literary works can be published, produced, adapted, and translated without authorisation or remuneration. Piracy of such works is, therefore, prevalent in many countries, in particular those that have weak copyright laws and inefficient enforcement mechanisms. In order to curb such practices, international conventions, as well as domestic copyright laws of many nations, give due recognition to and protect the moral and economic rights of authors.

Ethiopian copyright law, however, for an unknown reason deprives authors of their right to deny the authorisation for the translation of their works. Moreover, the law does not expressly provide that authors are entitled to remuneration from translators in cases when their works are translated without authorisation. The issue is, therefore, left open for interpretation.[68] The following suggestions are, therefore, made in order to fill the lacunae created by the law and make Ethiopian copyright law consistent with international conventions, to which Ethiopia may possibly make herself a party in the near future.

1. Major international conventions, which were originally tuned to the interests of the developed countries have only recently started to respond to the interests of the developing countries, too. Accordingly, the periods of protection, in particular for those works to be employed for the purposes of teaching, scholarship, and research, have been drastically reduced so as to accommodate the interests of developing nations. Many developing nations, including African nations are, therefore, parties to the international conventions discussed above.[69] Since all other provisions of the copyright law of Ethiopia are more or less consistent with these conventions, Ethiopia should amend Article 1655 of the Civil Code and make herself a party to the Universal Convention, which has a wider scope application and a comparatively larger number of member countries than the Berne Convention.

2. So far, the absence of translated works from one local language into another might not have necessitated the need to revise the law. The current usage of different languages for official and academic purposes, however, will soon create favourable conditions for the translation of original local literary works into other local languages. Thus, the amendment of the law will be timely and beneficial to local authors who are stripped of their rights for unknown reasons.

---

[68] There are no reported cases on this particular issue.

[69] For list of countries that joined the two Conventions, see Boguslavisky, M. supra note 32 pp. 93 and 95.

3. The law should also expressly provide that authors are entitled to remuneration from translators, for the latter's creative works are derivative and not original.

4. It is, therefore, suggested that the following Articles should be amended to read as follows:

Article 1655 - Translations

Only the author shall have during his life the right to authorise the translation of his work.[70]

Article 1670 - Heirs of the author - 1. Pecuniary rights.

(1) The author's right to authorise the production, reproduction, adaptation or translation of his work may, after his death, be exercised by his heirs for a period of fifty years from the time of publication of the work.[71]

Article 1673 - Rights of Public authorities.

(1) Public authorities may in the general interest, notwithstanding the author's opposition, authorise the presentation or reproduction or its translation or adaptation, after such work has been published by its author or his heirs.[72]

[70] With this amendment, Sub-Articles 2 and 3 of Article 1655 will be redundant and should, therefore, be deleted.
[71] Sub-Article 2 should be maintained as it is.
[72] Sub-Articles 2 and 3 should be maintained as they are.

ለማሳተምና ለመሸጥ በሕግ የተሠሰጣቸው የራሳቸው ብቻ የሆነ ማንም የማይጋራቸው የማይዳሰስ እና ግዙፍነት የሌለው መብት" ነው[2] በማለት ሊተረጎም ይችላል። ይህም በመሆኑ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ጥበቃ የሚያደርገው ለደራሲያን መብቶች ብቻ ሣይሆን የአእምሮ ሥራ አፍላቂዎች ለሆኑ ለምሣሌ የሙዚቃ አዘጋጆች፣ ቅርጻ ቅርጽ ቀራጮች፣ ተርጓሚዎች[3]…ወዘተ መብቶች ጭምር ነው።

1·2 ጥበቃ የሚደረግላቸው ሥራዎች

በርካታ የድርሰትና ኪነጥበብ ባለሀብትነት ሕጎች ጥበቃ የሚደረግላቸው ሥራዎች እነዚህ ብቻ ናቸው በማለት አይዘረዝሩም። ስለዚህም በተለያዩ ሕጎች ላይ ጥበቃ የሚደረግላቸው ሥራዎች ጠቋሚ የሆነ ዝርዝር ብቻ ይገኛል። በመሆኑም ብዙ ሕጎች የሚከተሉት የሥነ ጽሑፍ ሥራዎች ጥበቃ የሚደረግላቸው ናቸው በማለት ዕውቅና ይሰጧቸዋል። "…መጻሕፍት፣ በጥራዝ የሚወጡ ጽሑፎች፣ የመጽሔት ጽሑፎች ወይም የሙዚቃ ድርሰቶች በራዲዮ ድምጽ እንዲሰሙ የተዘጋጁ ሥራዎች … እንደ ሥዕል እንደ ንድፍ ሥዕል ያሉ ሥራዎች… የሥዕል መጽሔቶች፣ የጂኦግራፊ ካርታዎች… ወዘተ"[4]። የተሟላ ዝርዝር በሌለበት ሁኔታ "በሠሪያቸው አእምሮ የተፈጠሩና የዚህኑ አሠራር ልዩነት የሚያሣዩ ሌሎች ሥራዎች ሁሉ"[5] ጥበቃ የሚደረግላቸው ሥራዎች እንደሆኑ ይቆጠራሉ።

1·3 ባለሐብትነት

የድርሰትና የኪነጥበብ ባለሐብትነት የማይዳሰስና ግዙፍነት የሌለው መብት እንደመሆኑ ግዙፍነት ባላቸው ንብረቶች ባለሐብትነት ላይ ተፈጻሚ ሊሆኑ የማይችሉ ብዙ ጭብጦችን ሊያስነሣ ይችላል። ግዙፍነት ያላቸው ንብረቶችን በተመለከተ ባለሐብትነት ማለት "አንድን ንብረት ፍጹማዊ እና ብቸኛ በሆነ መንገድ በባለንብረቱ ድርጊትና ፍቃድ ሥር የማዋል መብት"[6] ማለት ነው። ይህ ትርጉም ግዙፍነት ያለው ንብረት ሙሉ በሙሉ በባለሐብቱ ይዞታ ሥር መሆኑን[7] እና የባለሐብትነት መብቱም ዘለዓለማዊ መሆኑን[8] መነሻ ያደርጋል። ሆኖም የድርሰትና የኪነጥበብ ባለሐብትነትን በተመለከተ አንድ ደራሲ የንብረቱ ማለትም ሥራው የተገለጠበት ግዙፍ ዕቃ ሙሉ በሙሉ ባለይዞታ አይደለም። ባለሐብትነቱም ዘለዓለማዊ አይደለም። ይህም ሊሆን የቻለው በሚከተሉት ሁለት ዋና ዋና ምክንያቶች የተነሣ ነው።

---

2 ሔንሪ ሲ· ብላክ፣ *ብላክስ ሎው ዲክሺነሪ* 4ኛው እትም፣ ዌሥት ፐብሊሺንግ ካምፓኒ፣ ሤንት ፖል፣ ሚነሶታ (1951)የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት "የድርሰት፣ የሙዚቃ ወይም የኪነ ጠበብ ሥራዎችን (በድራማ ወይም፣ በልብ ወለድ መልክ በማቅረብ፣ በድርጊት በማሳየት፣ በአደባባይ በመግለጽ ወይም በሲኒማ በማሣየት) ሥራዎቹ እንዲወጡ፣ እንዲታተሙ እና እንዲሸጡ ለደራሲያን በተወሰነ የጊዜ ገደብ ውስጥ እንዲጠቀሙባቸው የተሰጠ ብቸኛና በሕግ ጥበቃ የሚደረግለት መብት ነው።" በማለት ሊተረጎም ይችላል። *ዌብስተርስ ሰርድ ኒው ኢንተርናሽናል ዲክሽነሪ* ጂ· ኤንድ ሲ· ሜሪያም ካምፓኒ፣ ስፕሪንግፊልድ፣ ማሳቹሴትስ (1981)

3 *ኮርፐስ ጁሪስ ሴኮንደም* ቅጽ 18፣ ኮፒ ራይት ኤኔድ ሊተራሪ ፕሮፐርቲ፣ ሴክሽን 24–29 "የትርጉም ሥራዎች እንደ ወጥ ሥራዎች ሁሉ ሕጋዊ ጥበቃ ይደረግላቸዋል።"

4 በ1952 ዓ·ም· የወጣው የኢትዮጵያ የፍትሐ ብሔር ሕግ (ከዚህ በታች የፍ·ሕ· በመባል የሚጠራው) ቁ· 1648 (*ሀ–መ*)

ለተጨማሪ ማብራሪያ የሚከተሉትን ይመልከቱ።

ሀ· ማርሰል ፕላኒየል፣ *ትሪታይዝ ኦን ዘ ሲቪል ሎው፣* ቅጽ 1፣ 2ኛው ክፍል፣ 12ኛው እትም በሉዚያና ስቴት ሎው ኢንስቲትዩት የተተረጎመ፣ (1959) ገጽ 500 እና 501

ለ· *ኮርፐስ ጁሪስ ሰኮንደም* ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ· 3 ላይ የተመለከተው

ሐ· የበርን የድርሰትና የኪነጥበብ ሥራዎች ጥበቃ ስምምነት ፓሪስ ላይ ጁላይ 24 ቀን 1971 ዓ·ም እንደ ተከለሰ አንቀጽ 2 እና የዓለም አቀፍ የድርሰትና የኪነጥበብ ባለሐብትነት ስምምነት ፓሪስ ላይ ጁላይ 24 ቀን 1971 (ዓ·ም·) እንደተከለሰው አንቀጽ 1

5 የፍ·ሕ· ቁ· 1648(*ሠ*)

6 ፕላኒየል፣ ከላይ በ4(ሀ) የተመለከተው አብሪ ኤንድ ራው ቁ· 2፣ ሴክሽን 190 በገጽ 256 ላይ የጻፈውን በመጥቀስ

7 ዝኒ ከማሁ

8 ዝኒ ከማሁ ገጽ 379

ሀ– የድርሰትና የኪነጥበብ ባለሐብትነት አትኩሮት በ"ሀሣቦች ዓለም" ላይ ሲሆን እነዚህም በራሣቸው የማይዳሰሱና ግዙፍነት የሌላቸው ናቸው። ሐሳቦች የሚጠበቅባቸውን ጥቅም ለማስገኘት ከተፈለገ ለሕዝብ መድረስ ይኖርባቸዋል። በተጨማሪም አንድ ሐሳብ አንዴ ለሕዝብ ከደረሰ አፍላቂው የሐሳቡ ባለቤት አይሆንም። ምክንያቱም ሕዝቡ የሐሳቡ ባለይዞታ ስለሚሆንና ይዞታውን ማስለቀቅ ስለማይቻል ነው።[9] ስለዚህም በፕላኒየል አባባል "የደራሲያን መብት የሚለው ሐሳብ ብቸኛ ይዞታን መሠረት ከሚያደርገው ከባለሐብትነት መብት ጋር ይጋጫል። ሆኖም ደራሲያን ሥራዎቻቸውን የማሳተም ብቸኛ ሕጋዊ መብት ስለተሰጣቸውና በዚሁም የድካማቸውን ዋጋ ስለሚያገኙ የባለሐብትነት መብታቸው የተጠበቀ ነው"።[10]

ከዚህ በተጨማሪ አንድ የድርሰት ሥራ የተገለጠበት መጽሐፍ ወይም መጽሔት ግዙፍ ነገር ባለሐብትነት የገዢው፣ የሥጦታ ተቀባዩ፣ ወይም የባለይዞታው እንጂ የደራሲው አይደለም። ስለዚህም ሥራው የተገለጠበት ግዙፍ ዕቃ ባለሐብትነት እና ሐሳቡን ያፈለቀው ደራሲ ባለሐብትነት የተለያዩ ናቸው።[11]

ለ– ከላይ የባለሐብትነት መብት በመሠረቱ ዘለዓለማዊ መሆኑ የተገለጸ ቢሆንም የደራሲያን የባለሐብትነት መብት ግን ዘለዓለማዊ ያልሆነና በሕግ በተወሰነ የጊዜ ገደብ የሚያበቃ መሆኑን መገንዘብ ተገቢ ነው።[12] ይህ የሆነበት ምክንያት የድርሰት ሥራዎች ወይይት ካል ተደረገባቸው ትንተና ካልተደረገባቸው ወይም ሒስ ካልቀረበባቸው ረዥም ጊዜ ስለማይቆዩና እና ቶሎ አርጅተው ከሰው አዕምሮ በመጥፋት ስለሚሞቱ ነው። ከዚህም የተነሣ ታሪካዊ ቅርሦች ወይም ሠነዶች ወይም የማስተማሪያ መጽሐፍት ይሆናሉ። ስለዚህም የሕብረተሰቡን ጥቅም ለማስጠበቅ ሲባል የድርሰት ሥራዎች ደራሲው በሕይወት እስከአለ ድረስ እርሱ ደራሲው ከሞተ በኋላ ደግሞ የቅርብ ወራሾቹ በድርሰቱ ሥራ ገንዘብ ካገኙ በኋላ የሕዝብ ንብረት ይሆናሉ።[13]

1·4· ሁለቱ መሠረታዊ መብቶች

የደራሲያን መብቶች ብዙ ጊዜ በሁለት ይከፈላሉ። እነዚህም የኢኮኖሚና የሞራል መብቶች በመባል ይታወቃሉ። የኢኮኖሚ መብት ደራሲው በደረሳቸው ሥራዎች ላይ ያለውን ገንዘብ የማግኘት መብቱን የሚመለከት ሲሆን የሞራል መብት ግን ከገንዘብ ጋር ያልተገናኘ የደራሲውን ስብእና የሚመለከት መብት ነው። በመሆኑም ሕግ ደራሲያን የድርሰት ሥራዎቻቸውን ለማውጣት የሚያደርጉትን ጥረት ለማበረታታት የድርሰት ሥራዎቻቸውን የማሳየት፣ የማባዛት፣ የማስማማት እና ትርጉሙን የመፍቀድ ብቸኛ መብት እንዳላቸው በመደንገግ የኢኮኖሚ መብታቸውን ይጠብቅላቸዋል። በዚህም መሠረት ብዙ ደራሲያን በኢኮኖሚ መብታቸው በመጠቀም የድርሰት ሥራዎቻቸውን ከሚያሳዩ (ለቲያትር ሥራዎች) ከአስማሚዎች (ለሲኒማ ሥራዎች) ወይም ከተርጓሚዎች ገንዘብ (ሮያልቲ) በመሰብሰብ ይኖራሉ።[14] ከላይ እንደተገለጸው የሞራል መብቶች በደራሲያን የግል መብቶች ላይ የሚያተኩሩ ናቸው። የድርሰት ሥራዎች የደራሲያን የስብእና መግለጫዎች

---

9 ዝኒ ከማሁ ገጽ 502። የድርሰትና የኪነጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ጥበቃ የሚያደርገው ለሐሳቡ ሳይሆን ሐሳቡ ለተገለጠበት ፎርም ነው። ለበለጠ ማብራሪያ ክላውድ ኮሎምቤት፣ *ሜጀር ፕሪንሲፕልስ ኦፍ ኮፒራይት ኤንድ ኔበሪንግ ራይትስ ኢን ዘ ዎርልድ፣ ኤ ኮምፓራቲቭ ሎው ስታዲ* ዩኔስኮ፣ ፓሪስ፣ (1978) ገጽ 9 እና 10ን ይመልከቱ።

10 ዝኒ ከማሁ

11 የፍ·ሕ·ቁ· 1663(1) እንደሚከተለው ይነበባል፤– ያወጣውን ሥራ ስለማስተላለፍ አንድ ሰው አስቦ ያወጣውን (ግዙፍነት) የሌለው ሥራ ባለሐብትነት መጠበቅ ከሚገባው ከግዙፍ ዕቃ ባለሐብትነት የተለየ ነው።

12 በኢትዮጵያ ሕግ የድርሰት ሥራዎች ከታተሙበት ጊዜ ጀምሮ ለሃምሣ ዓመታት ጥበቃ ይደረግላቸዋል። የፍ·ሕ·ቁ· 1670(1) እና (ከሞት በኋላ ለሚታወቁ ሥራዎች) ቁ· 1672ን ይመልከቱ።

13 ፕላኒየል ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ·4(ሀ) በገጽ 502፣ 503 ላይ የተጠቀሰውን ይመለከቷል።

14 የፍ·ሕጉ በቁ· 1655 ትርጉምን ከመፍቀድ በተጨማሪ ለሁሉም ደራሲያን እና ለወራሾቻቸው የኢኮኖሚ መብቶች እውቅና ይሰጣል። ቁ· 1652፣ 1653፣ 1654 እና 1670 የቁ· 1670 ርዕስ "የሥራ አውጪው ወራሾች(1) የገንዘብ መብት" በሚል ይነበባል።

እንደመሆናቸው መጠን ሕግ የደራሲያን ዝና፣ ክብር እና ነፃነት ከጣልቃ ገቦች ነፃ እንዲሆን አስፈላጊውን ጥበቃ ያደርጋል። ይህም የሆነበት ምክንያት "አንድ ደራሲ አንድን የድርሰት ሥራ ሲያወጣ ከኤኮኖሚ ጥቅሙ በላይ አንድ ልዩ የሆነ ሥራ ለዓለም ያስተዋውቃል። በዚህም ክፊል ስብእናውን በማስተዋወቅ ሥራዎቹ ለሕዝብ ጥቅም በመዋላቸው የተነሣ በደራሲው ላይ ከገንዘብ ጥቅሙ በላይ ሌሎች ጉዳቶች እንዲደርሱበት ሁኔታዎች ይፈጠራሉ።"[15] ስለዚህም ሕግ ለደራሲያን የሞራል መብቶች ዕውቅና መስጠቱ ደራሲያን እንዲህ ካሉ ጉዳቶች እንዲጠበቁ ለማድረግ ነው። በመሆኑም የሞራል መብቶች በመባል ከሚታወቁት መብቶች ዋና ዋናዎቹ አንድን ሥራ ለመፍጠር ያለመገደድ፣ ሥራው በደራሲው ሥም እንዲጠራ የማድረግ፣ ሥራው እንዳይለዋወጥ የማድረግ፣ ሥራውን በፈለገው መንገድ የማውጣትና የማሣተም፣ በሥራው ላይ የሚደረጉ ማናቸውንም የመቀነስ ወይም የማስተካከል ሥራ የመከልከል፣ የወጡ ሥራዎችን መልሶ የመሰብሰብና የማጥፋት እና የደራሲውን ስብእና ሊነኩ የሚችሉ ሌሎች ድርጊቶችን የመከልከል ናቸው።[16]

1·5· የተርጓሚዎች መብቶች

የትርጉም ሥራዎችን በተመለከተ ተርጓሚዎች በሕግ ከደራሲያን እኩል ይታያሉ። ይህም ማለት በሕግ ለደራሲያን የተሰጡ መብቶች ሁሉ ተርጓሚዎችም ይኖራቸዋል ማለት ነው። በዚህ ደረጃ ተርጓሚዎች የአዲስ ሥራ ፈጣሪዎች ናቸውን? ሕግ ተርጓሚዎችን ከደራሲያን እኩል አድርጎ የሚያያቸው ለምንድነው? የሚሉ ጥያቄዎች ሊነሱ ይችላሉ።

በመሠረቱ ትርጉም አንድን የድርሰት ሥራ ከአንድ ቋንቋ ወደ ሌላ ቀይሮ ማቅረብ ብቻ አይደለም። ትርጉም ከዚህ በላይ ችሎታን የሚጠይቅ የሥራ መስክ ነው። በመሆኑም ተርጓሚዎች የተለያየ ባሕል ያላቸውን ሕዝቦች የሚያገናኙ ድልድዮች እንደ መሆናቸው መጠን ከደራሲያን የበለጠ ኃላፊነትን የተሸከሙ ባለሙያዎች ናቸው። ይህም የተባለበት ምክንያት፡-

> አንድ የትርጉም ሥራ የደራሲውን ሥራ የሚቃረን መሆኑ ቀርቶ የወጥ ሥራ ደራሲውን ሀሣብ በሐቀኝነት የሚያስተላልፍ መሆን ስላለበት፣ ተርጓሚው የወጥ ሥራ ደራሲውን ሀሳብ በተቻለ መጠን ማወቅ እና እነዚህንም ለመግለጽ አስፈላጊውን ቃላት መጠቀም ስላለበት ነው። ከዚህም የተነሣ አንድ ተርጓሚ ወጥ ሥራው የተጻፈበትን እና የሚተረጉምበትን ቋንቋዎች እና የድርሰት ሥራው የተጻፈበትን ጉዳይ በሚገባ የሚያውቅና ትርጉሙም የራሱን ስብእና የሚገልጽ መሆን ይኖርበታል። ከዚህም የተነሣ መተርጎም አዲስ ሥራን እንደ መፍጠር ይቆጠራል።[17]

እነዚህን ችሎታዎች የተጎናፀፈ ተርጓሚ ለአንባብያን እና ለወጥ ሥራው ደራሲ ታማኝ የሆነ መሆን ስለሚኖርበት የደራሲውን ሀሳብ በራሱ ሀሳብ መተካት አይኖርበትም። ስለዚህም የደራሲውን ሀሳብ ሊገባ በሚችልና ማራኪ በሆነ አቀራረብ ለአንባቢው ማስተላለፍ ይኖርበታል።

ከላይ በቀረቡት ምክንያቶች የተነሳ የትርጉም ሥራዎች እንደ ወጥ ሥራዎች ሁሉ ሕጋዊ ጥበቃ ይደረግላቸዋል፤ ተርጓሚዎችም በሕግ ከደራሲያን እኩል ሆነው ይታያሉ።

---

15 ማርቲን ኤ ሮደር፣ ዘ ዶክትሪን ኦፍ ሞራል ራይትስ ኤ ስተዲ ኢን ዘ ሎው ኦፍ አርቲስትስ፣ ኦተርስ፣ ኤንድ ክሪኤተርስ፣ *ሃርቫርድ ሎው ሪቪው፣* ቅጽ 53 (1940) ገጽ 557

16 ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 556። ይህ ጽሑፍ ከላይ ስለተጠቀሱት መብቶች በሰፋት ስለሚያብራራ አንባብያን ለበለጠ ማብራሪያ ጽሑፉን ቢያነቡ መልካምነው። የኢትዮጵያ የፍትሐ ብሔር ሕግ ለደራሲያን የሞራል መብት በተለያዩ ቁጥሮች ሥር እውቅናን ይሰጣል። ቁ. 1671 የሕሊና መብት፣ 1673(3) የሕዝብ ባለሥልጣኖች መብት፣ 1665 የወጣውን ሥራ ስለመለዋወጥ 1674 የድርሰት ወይም የኪነጥበበት ባለሐብትነት (ጥበቃ) ይመልከቱ።

17 ጂ· ሬንጋ፣ *ሌ ድሩዋ ዴ፣ ትራዱክተር ሱር ል ፣ ፕላን ኢንተርናሲዮናል፣* ባቤል፣ ቅጽ 11፣ ቁ·2 (1956) ገጽ 73 እና የሚከተሉት በዚፕን ራይኮቪክ፣ ትራንስሌሽን ራይትስ ኤንድ ትራንስሌተርስ ራይትስ፣ *ኮፒ ራይት መንዝሊ ሪቪው ኦፍ ዘ ወርልድ ኢንቴሌክቹዋል ፕሮፐርቲ ኦርጋናይዜሽን ኤንድ ዘ ዩናይትድ ኢንተርናሽናል ቢሮ ፎር ዘ ፕሮቴክሽን ኦፍ ኢንቴሌክቹዋል ፕሮፐርቲ፣* 7ኛ ዓመት፣ (1971) በገጽ 195 እንደተጠቀሰው።

ስለዚህም ዓለም አቀፍ ስምምነቶችና የብዙ አገሮች ብሔራዊ ሕጎች ለተርጓሚዎች የሞራልና የኢኮኖሚ መብቶች እውቅናን ይሰጣሉ። ከዚህም በተጨማሪ የአንዳንድ ሀገሮች ሕጎች የትርጉም ሥራዎች ወጥና የፈጠራ ሥራን የሚያሳዩ መሆን አለባቸው[18] በማለት ሲደነግጉ የቀሩት ሀገሮች ሕጎች ግን የትርጉም ሥራዎች እንደ ወጥ ሥራዎች ሁሉ ሕጋዊ ጥበቃ ይደረግላቸዋል ከማለት በስተቀር ተጨማሪ መመዘኛ እንዲኖር አያስገድዱም።[19]

2· ትርጉምን የመፍቀድ መብት በዓለም አቀፍ ሕግ

የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ዓለም አቀፋዊ ጥበቃ የሚያስፈልገው እና የዓለም አቀፍ ሕግ ትኩረት ከሚሰጣቸው ጉዳዮች አንዱ ነው። ከዚህም የተነሳ ትርጉምን የመፍቀድ መብት ዓለም አቀፋዊ ጠባይ ያለው መብት ነው። ስለዚህም ለአእምሮ ሥራ አፍላቂዎች አስፈላጊ ጥበቃ ለማድረግ ብዙ ዓለም አቀፋዊ ስምምነቶች ተፈርመዋል። ከነዚህ ስምምነቶች ውስጥ የሴፕቴምበር 9፣ 1886 የበርን የድርሰትና የኪነ ጥበብ ሥራዎች ጥበቃ ስምምነት (ከዚህ በኋላ የበርን ስምምነት ተብሎ የሚጠራው) እና የሴፕቴምበር 6፣ 1952 ዓለም አቀፍ የድርሰትና የኪነጥበብ ባለሐብትነት ስምምነት (ከዚህ በኋላ ዓለም አቀፍ ስምምነት ተብሎ የሚጠራው) በዋነኛነት ተቀባይነት ያገኙ ስምምነቶች ናቸው።[20]

የደራሲያን የራሳቸውን ሥራዎች የመተርጎምና ትርጉምን የመፍቀድ መብቶች በሁለቱም ስምምነቶች እውቅና የተሰጣቸውና ጥበቃም የሚደረግላቸው መብቶች ናቸው።[21] የበርን ስምምነት የጥበቃ ጊዜውን በአሥር ዓመት ሲገድበው የዓለም አቀፉ ስምምነት በሰባት ዓመት ይገድበዋል። የስምምነቶቹ ይዘት ይህን ቢመስልም ሁለቱም ስምምነቶች በዓለም ላይ አንድ ዓይነት አቋም እንዲኖር ለማድረግ ግን አልቻሉም። በድርሰትና ኪነጥበብ ባለሀብትነት ስምምነቶች ላይ በጣም አከራካሪ ሆኖ የሚገኘው ጭብጥ ለደራሲያን መብት ጠንካራ የሕግ ጥበቃ ሊደረግለት ይገባል የሚለው የበለጸጉ አገሮች ፍላጎትና የደራሲያን መብት የጥበቃ ጊዜ አጭር ሊሆን ይገባዋል የሚል አቋም ካላቸው በማደግ ላይ ካሉ አገሮችን ፍላጎት አኳያ ሚናዊነትን ማስፈን ነው።

የበርን ስምምነት በቅኝ ግዛት ዘመን በቅኝ ገዢዎች የተፈጠረ ሲሆን[22] በማደግ ላይ ያሉ አገሮች በቅኝ ገዢዎቻቸው ተወክለዋል ቢባልም በቀጥታ የተሳተፉበት ስምምነት አይደለም። ስምምነቱ በሥራ ላይ በዋለባቸው የመጀመሪያ ዓመታት አባል አገሮች ለዜጎቻቸው የሚሰጡት መብት ተመሳሳይ በመሆኑ እና የጋራ የሆነ መርሆዎችንም ስለተከተሉ ስምምነቱ ውጤታማ ነው ተብሎ ነበር።[23]

ሆኖም ሁለተኛው የዓለም ጦርነት እንዳበቃ እና ቅኝ አገዛዝ እየከሰመ ሲሄድ ከቅኝ ግዛት የተላቀቁ አገሮች "ዓለም አቀፋዊ የደራሲያን መብትን" በማስመልከት በተለያዩ መድረኮች ተቃውሞአቸውን በማሰማታቸው የበርን ስምምነት በጁን 1967 ዓ·ም

---

18 የጀርመን ፌዴራል ሪፐብሊክ የ1965 ዓ·ም የድርሰትና ኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ቁ·3፣ የ1969 ዓ·ም የሐንጋሪ ሕግ ቁ·4(2)፣ የ1941 ዓ·ም የጣሊያን ሕግ ቁ·4፣ የ1961 ዓ·ም የፔሩ ሕግ ቁ· 8 እና የ1956 ዓ·ም የሩማንያ የድርሰትና የኪነ ጥበብ አዋጅ ቁ·10

19 የፍ·ሕ· በቁ· 1649(1) "የመጀመሪያው አዲስ ሥራ አውጪ መብት ሳይነካ የመጽሐፉ ትርጉም … እንደ መጀመሪያ ሥራ ሆኖ ይቆጠራል።" በማለት ይደነግጋል። በቁ· 1655 መሠረት ትርጓሚዎች እንደ ደራሲያን ሁሉ የትርጉም ሥራዎቻቸው በሌሎች እንደ ገና ሲተረጎሙ ድጋሚ ትርጉሙን የመከልከል ሥልጣን የላቸውም።

20 እዚህ ላይ የቀረበው ትንተና ሁለቱን ስምምነቶች ብቻ እንጂ ሌሎች ተመሳሳይ ስምምነቶችን አያካትትም። የሴፕቴምበር 9 1886 ዓ·ም· የበርን ስምምነት በሜይ 4፣ 1886 በፓሪስ አዲሽናል አክት ተሻሽሏል። በኖቬምበር 13 1908 በርሊን ላይ ተከልሷል። ማርች 20፣ 1914 በርን ላይ ተጨማሪ ፕሮቶኮል ታክሎበታል እንዲሁም ጁን 2 1928 ሮም ላይ፣ ጁን 26፣ 1948 ብራስልስ ላይ፣ ጁላይ 14፣ 1967 ስቶክሆልም ላይ እና ጁላይ 24 1971 ፓሪስ ላይ ተከልሷል። የዓለም አቀፉ ስምምነት ጁላይ 24፣ 1971 ፓሪስ ላይ ተከልሷል።

21 የሁለቱንም ስምምነቶች አንቀጽ 5 ይመልከቱ።

22 አላን ኤች ላዛር፣ ዴቬሎፒንግ ካንትሪስ ኤንድ አተርስ ራይትስ ኢን ኢንተርናሽናል ኮፒ ራይት፣ *ኮፒ ራይት ሲምፖዚየም*፣ ቁ· 19፣ ኮሎምቢያ ዩኒቨርሲቲ ፕረስ፣ ኒው ዮርክ፣ ለንደን (1971) ገጽ 6

23 ዝኒ ከማሁ ገጽ 8 እና 9

ስቶክሆልም ስዊድን ላይ በተደረገው ስብሰባ እና ሁለቱም ስምምነቶች ጁላይ 24፣ 1971 ዓ.ም ፓሪስ፣ ፈረንሳይ ላይ በተደረገው ስብሰባ ለመከለሳቸው ምክንያት ሆነዋል።

ከላይ እንደተገለጸው በተለይ ለትምህርት የሚያገለግሉ የድርሰት ሥራዎችን ረከስ ባለ ዋጋ ወደ አገር ውስጥ ማስገባትና ካገር ውጭ የሚታተሙ ሥራዎችን የመተርጎም ነፃነት በሁለቱ የአገሮች ቡድኖች የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ግንኙነቶች ላይ ችግር የፈጠሩ ምክንያቶች ሆነው ነበር። ከዚህ የተነሣ የሁለቱን ቡድኖች ፍላጎት ለማስታረቅ ሲባል የበርን ስምምነት አባላት በስምምነቱ የማይገደዱ መሆናቸውን የመግለጽ መብት (ሪዘርቬሽን) በመፍቀድ ሲሻሻል ዓለም አቀፉ ስምምነት ደግሞ አባል አገራት ለተርጓሚዎች ፈቃድ (ላይሰንስ) መስጠት እንደሚችሉ በመደንገግ ተሻሽሏል።[24] ከዚህ በተጨማሪ እስከ 1971 ዓ.ም. በነበረው የሁለቱ ቡድኖች አገራት ግንኙነቶች ላይ አከራካሪ ሆኖ የቆየው ጭብጥ ተርጓሚዎች ለወጥ ሥራ ደራሲያን ሊከፍሉት የሚገባው ክፍያ (የሮያልቲ ጉዳይ) ነበር። ከዚህም የተነሳ እስከ 1971 ዓ.ም ድረስ ትርጉምን የመፍቀድ መብት በሁለቱ ስምምነቶች የነበረው ቦታ እንደሚከተለው ነበር፡

> *በበርን ስምምነት አንድን የድርሰት ሥራ ያለ ደራሲው ፍቃድና ለደራሲውም ገንዘብ መክፈል ሳያስፈልግ መተርጎም ሲቻል በዓለም አቀፉ ስምምነት ግን ሁለቱም ሁኔታዎች መሟላት አለባቸው። በተጨማሪም በበርን ስምምነት መሠረት ደራሲው ትርጉምን የመፍቀድ መብቱን ካልተጠቀመበት ሥራው ማንም የሚጠቀምበት (የሕዝብ ሀብት ወይም ፐብሊክ ዶሜይን) ሲሆን በዓለም አቀፉ ስምምነት መሠረት ግን ሥራው መጀመሪያ በታተመ በሰባት ዓመታት ውስጥ ካል ተተረጐመ ከዚያ በኋላ የሕዝብ ንብረት አይሆንም።*[25]

ዓለም አቀፉን ስምምነት በተመለከተ አባል አገራት ስምምነቱን በየአገሮቻቸው በሥራ ላይ ለማዋል ሕግ ያወጣሉ የሚል ስምምነት ላይ ቢደርሱም ይህ በተለያዩ ምክንያቶች ተግባራዊ ሊሆን አልቻለም። በተለይም የድርሰት ሥራዎችን በብዛት ወደ ወጭ አገር የሚልኩ አገሮች በስምምነቱ ወቅት ሰፊ ሚና የነበራቸውና አጨቃጫቂ የሆነውን ትርጉምን የመፍቀድ መብትን በተመለከተ ያላቸውን አቋም ያስመዘገቡ ቢሆንም[26] እንደ አሜሪካን ያሉ አገሮች ለትርጉም ፈቃድ የመስጠትን ግዳጅ በሚመለከት በመተግበሪያ ሕጋቸው ውስጥ አላካተቱም። በተጨማሪም በወቅቱ ማለትም በ1955 ዓ.ም. አንድ የታወቁ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሀብትነት ሕግ ምሁር እንዳሉት ለትርጉም ፈቃድ መስጠትን ግዳጅ የሚያደርግ ሕግ በምዕራብ አውሮፓ ሊኖር የሚችልበት ምክንያት እንደሌለና ሌሎችም የምዕራቡ ክፍለ ዓለም አገሮች ይህን መሳይ ሕግ እንደማይኖራቸው ገልጸው ነበር።[27] ከዚህና ከሌሎች ተመሳሳይ ምክንያቶች የተነሳ ሁለቱ ስምምነቶች ትርጉም የመፍቀድ መብትን በማስመልከት የደነገጓቸውን ለማስቀየር በተለያዩ ጊዜያት ሀሳቦች ቀርበው[28] ጁላይ 24 1971 ዓ.ም ፓሪስ፣ ፈረንሣይ ላይ ለተጠራው የክለሳ ጉባዔ ምክንያት ሆነዋል።

በ1971ዓ.ም በተደረገው የክለሳ ጉባዔ ባጠቃላይ የደራሲያን መብቶችን በተለይም ትርጉምን የመፍቀድ መብትን በተመለከተ ብዙ ለውጦች ተደርገዋል። በዚህም መሠረት በበርን ስምምነት ላይ ስድስት አንቀጾች ያሉት ተቀጽላ (አፔንዲክስ) ሲጨመር[29] በዓለም አቀፉ

---

24 ይህ ሁኔታ በበርን ስምምነት ለመጀመሪያ ጊዜ የገባው ስምምነቱ ኖቬምበር 13 1908 በርሊን ላይ ሲከለስ ነው። በኋላም ይኸው ሁኔታ ጁን 2 ቀን 1928 ሮም ላይ በተደረገው ክለሳ ትርጉምን በመፍቀድ መብት ላይ ብቻ ተፈጻሚ እንዲሆን ተደርጓል። የዓለም አቀፉ ስምምነት አንቀጽ 20 ሪዘርቬሽንን አይፈቅድም።

25 ራይኮቪክ ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ.17 በገጽ 192 ላይ የተጠቀሰውን ይመለከቷል።

26 ለዝርዝሩ ቲዎዶር አር ኩፈርማን እና ማቲው ፎነር (አርታኢ) *ዩኒቨርሳል ኮፒ ራይት ኮንቬንሽን አናላይዝድ፣ ሪፖርት ኦፍ ዘ ሪፖርተር ጄኔራል* ብሌክስ *ሪፖርት፣ ፌዴራል ሊጋል* ፐብሊኬሽንስ ኢንኮርፖሬትድ፣ ኒው ዮርክ፣ (1955) ገጽ 229–232 ይመልከቱ።

27 ሄርማን ፈንኬልስቴይን፣ ራይት ኦፍ ትራንስሌሽን፣ አርቲክል V ኦፍ ዘ ዩኒቨርሳል ኮፒ ራይት ኮንቬንሽን በኩፈርማን እና ፎነር ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ 26 በገጽ 61 የተጠቀሰውን ይመለከቷል።

28 ለዝርዝሩ ራይኮቪክ ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ. 17 በገጽ 195 ላይ የተጠቀሰውን ይመል ከቱ።

29 - የ1971 የበርን ስምምነት አንቀጽ 21

ስምምነት ደግሞ ከበርኑ ስምምነት ተቀጽላ ጋር ተመሳሳይ ይዘት ያላቸው አራት ንዑሳን ቁጥሮች ተጨምረዋል።[30] በዚሁ መሠረት የተደረጉት ዋና ዋና ለውጦች የሚከተሉት ናቸው።[31]

ሀ· የተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ በተቀበለው ልምድ መሠረት በማደግ ላይ ያለ ተብሎ የሚታወቅ አንድ ሀገር ለአሥር ዓመታት የሚቆይ ወይም በየአሥር ዓመታት የሚታደስ መግለጫ በመስጠት የተወሰኑ ጥቅሞችን ሊያገኝ ይችላል።

ለ· አንድ የድርሰት ሥራ በተወሰነ ጊዜ ውስጥ ወደ አገሩ ኦፊሴላዊ ወይም ሌሎች የአገሩ ቋንቋዎች ካልተተረጎመ አንድ በማደግ ላይ ያለ አገር የድርሰት ሥራው በኦፊሴላዊ ቋንቋው ወይም ካሉት ቋንቋዎች ባንዱ እንዲተረጎም ፈቃድ የመስጠት መብት ይኖረዋል። ሆኖም ፈቃድ የሚሰጠው ትርጉሙ ለትምህርትና ለምርምር ዓላማ ብቻ የሚጠቅም ሲሆንና ተርጓሚውም የመተርጎም ፈቃድ ሲኖረው ነው።

ሐ· በ1952 ዓ·ም በወጣው ስምምነት አንቀጽ 5 መሠረት ትርጉምን የመፍቀድ መብት የጥበቃ ዘመን ሰባት ዓመት መሆኑ ቀርቶ ሶስት ዓመት ይሆናል፣ ሆኖም ሥራው የሚተረጐምበት ቋንቋ በአንድ ወይም ከአንድ በላይ በሆኑ ያደጉ አገሮች በሰፊው በጥቅም ላይ የማይውል ከሆነ የጥበቃ ዘመኑ ወደ አንድ ዓመት ዝቅ ሊል ይችላል። ከዚህም በተጨማሪ በማደግ ላይ የሚገኝ አንድ አገር የትርጉሙ ቋንቋ በሠፊው ከሚነገርበት ሌላ አገር ጋር በመስማማት የጥበቃ ጊዜውን ከሶስት ዓመት ወደ አንድ ዓመት ያሳነሰ ጊዜ ዝቅ ለማድረግ ሊችል ይህ መብት በእንግሊዝኛ በፈረንሣይኛ ወይም ስፓኒሽ ቋንቋዎች ላይ ተፈፃሚ አይሆንም።[32]

የተርጓሚዎችን መብቶች በተመለከተ የበርንም ሆነ የዓለም አቀፉ ስምምነት ቀደም ሲል ይህንን የሚመለከቱ አንቀጾች አልበሯቸውም። ሆኖም የበርን ስምምነት በኖቬምበር 13፣1908 ዓ·ም· በርሊን ላይ ኋላም ሮምና ብራስልስ ላይ ሲከለስ ለዚህ መብት እውቅና የሚሰጡና ሕጋዊ ጥበቃ እንዲሰጠው የሚደነግጉ አንቀጾች ተጨምረውበታል።[33] የዓለም አቀፉ ስምምነትም በ1971 ዓ·ም ፓሪስ ላይ በተደረገው የክለሳ ጉባዔ ላይ ተመሳሳይ አንቀጽ ተጨምሮበታል።[34]

---

30 የተሻሻለው የ1971 የዓለም አቀፉ ስምምነት አንቀጽ አምስት ቢስ፣ ቴር እና ኳርትር።

31 ተቀጽላውና የዓለም አቀፉ ስምምነት ተጨማሪ ንዑሳን ቁጥሮች ብዙ ተመሳሳይነት ስላላቸው ይህ ጽሁፍ በዓለም አቀፉ ስምምነት ላይ ብቻ ያተኮረ ነው። በተጨማሪም በስምምነቶቹ ላይ የተደረጉት ለውጦች በአጭሩ የቀረቡ ስለሆኑ አንባቢያን ለዝርዝሩ ዋናውን ሰነድ ቢያነቡ መልካም ነው።

32 በአንዳንድ ሐያሲያን አባባል እነዚህ ሦስት ቋንቋዎች በአብዛኛው የዓለም ክፍል በመግባቢያነት የሚያገለግሉና በሌሎች ቋንቋዎች ከተጻፉ የድርሰት ሥራዎች ይልቅ ላል ተፈቀደ ጥቅም የሚውሉት በነዚህ ቋንቋዎች የተጻፉ ስለሆኑ በስምምነቶቹ የተፈቀደው የጊዜ ማሳጠር ብዙም ዋጋ አይኖረውም። ለዚህና በ1971 ለተደረጉት ለውጦች በግስላቭስኪ፣ ማርክ፣ ዘ ፪፣ ኤስ ኤስ አር ሌንድ ኢንተርናሽናል ኮፒ ራይት ፕሮቴክሽን ፕሮግረስ ፐብሊሸርስ፣ ሞስኮ፣ (1979) ገጽ 93–133 ይመልከቱ።

33 አንቀጽ 2(3) እንደሚከተለው ይነበባል። "በወጥ ሥራው ላይ ያለው መብት እንደተጠበቀ ሆኖ … የድርሰትና የኪን ጥበብ ሥራዎች ትርጉም እንደ ወጥ ሥራዎች ጥበቃ ይደረግላቸዋል።"

34 አንቀጽ አምስት፣ ቢስ (1)ን ይመልከቱ።

3· ትርጉምን የመፍቀድ መብት በብሔራዊ ሕጎች

ትርጉምን የመፍቀድ መብት በአደጉም ሆነ በማደግ ላይ በሚገኙ የብዙ አገሮች ብሔራዊ ሕጎች ውስጥ እውቅና የተሠጠውና ጥበቃም የሚደረግለት መብት ነው። አንዳንድ አገሮች ግን በበርን ስምምነት የተፈቀደውን የሪዘርቬሽን መብት በመጠቀም ወይም የዓለም አቀፍ ስምምነቱን የትርጉም ፈቃድ የማግኘት ግዴታን በመጣል ይህን መብት ይገድቡታል። ከዚህ በተጨማሪ በግብፅና በደቡብ ኮሪያ ሕጎች የጥበቃ ጊዜው በአምስት ዓመት የተገደበ ሲሆን እንደ ቺሊ፣ ቻይና፣ ዶሚኒካን ሪፐብሊክ እና ፓናማ ባሉ አገሮች ሕጎች ደግሞ የትርጉም መብትን ለማግኘት የምዝገባ ሥነ ስርዓትን ማሟላት ግዴታ ነው።[35]

በ1971 ዓ·ም በተደረገ አንድ ጥናት ከኢትዮጵያ፤ ከቀድሞዎቹ የባይሎራሺያና የሶቪየት ሕብረት አባል አገሮች በስተቀር የቀሩት አገሮች ብሔራዊ ሕጐች ትርጉምን የመፍቀድ መብት ጥበቃ የሚደረግለትና ዕውቅናም የተሰጠው መብት መሆኑን ይደነግጋሉ። ሆኖም የሩማኒያ ሕግ ጥበቃ የማያደርገው ለደራሲያን የሞራል መብት ብቻ ነው።[36]

የተርጓሚዎች መብትን በተመለከተ የሁሉም አገራት ብሔራዊ ሕጎች ማለት ይቻላል የትርጉም ሥራዎች እንደ ወጥ ሥራዎች ሁሉ በሕግ ጥበቃ የሚደረግላቸው መሆኑን እና ተርጓሚዎችም እንደ ደራሲያን ሁሉ የኢኮኖሚም ሆነ የሞራል መብቶቻቸው የተጠበቁ መሆናቸውን ይደነግጋሉ። በተጨማሪም የብዙ አገሮች ብሔራዊ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕጎች የደራሲያንን መብቶች አስካልነኩ ድረስ የተርጓሚዎች መብቶች የተጠበቁ መሆናቸውንና ተርጓሚዎች በደራሲያን ሥልጣን ካልተሰጣቸው በስተቀር የተረጎሙት ሥራ በሌሎች እንዳይተረጎሙ የመከልከል መብት እንደሌላቸው ይደነግጋሉ። በአንዳንድ አገሮች ሕጐች አንድ የድርሰት ሥራ የጥበቃ ጊዜው አልፎ ለሕዝብ አገልግሎት (ፐብሊክ ዶሜይን) ሲውል ተርጓሚው ያለው መብት በተረጎመው ሥራ እንጂ በወጥ ድርሰቱ ላይ አይደለም። እንደ ኤልሣልቫዶር፣ ሐንጋሪ እና ሮሜንያ ባሉ አገሮች ሕጎች ደግሞ የትርጉም ሥራ የወጥነት ጠባይ እንዲኖረው ያስፈልጋል።[37]

4· የኢትዮጵያ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ

4·1· ጠቅላላ

በ1952 ዓ·ም (እ·ኢ·አ) የታወጀው የኢትዮጵያ የፍትሐ ብሔር ሕግ 3ኛው መጽሐፍ አንቀጽ 11 የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባሀብትነትን የሚመለከቱ ድንጋጌዎችን ያካተተ የሕጉ ክፍል ሲሆን ትርጉምን የመፍቀድ መብት በዚሁ የሕግ ክፍል ውስጥ ይገኛል። የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሀብትነት ሕግ በኢትዮጵያ የሕግ ታሪክ ውስጥ ለመጀመሪያ ጊዜ ብቅ ያለው በ1952 ዓ·ም (እ·ኢ·አ) የፍትሐ ብሔር ሕጉ ሲታወጅ ነው።[38] የሕጉንም ምንጭ በተመለከተ አርቃቂው ሲገልጹ እንዲህ ይላሉ፦

---

35 ራይኩቪክ ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ·17 ገጽ 192፣ እና 193 ላይ የተጠቀሰውን ይመለከቷል። ላተጨማሪ ዝርዝር ኤች ኤል ፒነር (አርታኢ) *ዎርልድ ኮፒ ራይት ኢንሳይክሎፒዲያ፣* ቅጽ 6፣ ኒቶፍ፣ ሌይደን፣ ሆላንድ (1958) ስለ ትርጉም ገጽ 310 – 339 ስለ ድጋሚ ትርጉም ገጽ 59–65 ይመልከቱ።

36 ራይኩቪክ ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ·17 ገጽ 193 ላይ የተጠቀሰውን ይመለከቷል። የሶቪየት ሕብረት የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ በ1973 እና የራሺያ ፌዴሬሽን የፍትሐ ብሔር ሕግ በ1974 ደራሲያን ትርጉምን የመፍቀድ መብት እንዳላቸው በመደንገግ ተሻሽለዋል። ቁ·102 እና 489 ይመልከቱ።

37 ዝኒ ከማሁ ገጽ 196–198

38 ሺፉ ሰሬሣ፣ *ፕሮቴክሽን ኦፍ ሊትሬሪ ኤንድ አርቲስቲክ ፕሮፐርቲ አንደር ኢትዮፒያን ሎው፣* (ያልታተመ፣ ሕግ መጽሐፍት ቤት) (1992) ኤስ ፓንክረስት፣ ዘ ኒው ኢትዮፒያን ፒናል ኮድ፣ 3 *ኢትዮጵያን ኦብዘርቨር* (1958) ገጽ 270 ላይ የጻፉትን እንደጠቀሰው። በተጨማሪም ሬኔ ዴቪድ፣ ሦርስስ ኦፍ ዘ ኢትዮጵያን ሲቪል ኮድ *ጆርናል ኦፍ ኢትዮፒያን ሎው* ቅጽ 4፣ ቁ·2 (1967) ገጽ 346ን ይመልከቱ።

የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሀብትነት ሕግ ግለትም አንቀጽ 11 ሙሉ በሙሉም ባይሆን በሠፊው ከውጭ አገር ሕጎች በተለይም ከፈረንሣይ ሕግ የተቀዳ ነው። በመሆኑም ማርች 11 1957 ዓ.ም የታወጀው የፈረንሣይ ሕግ ሌል 102 ቀለል ባለ መንገድ ወደ ፍትሐ ብሔር ሕጉ አንቀጽ 11ነት ተቀይሯል። ስለዚህም ይህ የሕግ ክፍል ከምዕራቡ አገር ሕግ ተቀርሶ ወደ ኢትዮጵያ ሕግነት ከተለወጡት ክፍሎች አንዱ ነው።[39]

በዚህ የፍትሐ ብሔር ሕግ ክፍል ዕውቅና ከተሰጣቸው የደራሲያን መብቶች ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው። አንድ ቀዋሚ ነገር ፈጥሮ በማውጣቱ ግዙፍነት የሌለው የባለሀብትነት መብት የማግኘት፣ የሠራው ሥራ በሥራ ማከናወን ውል ምክንያትም ቢሆን እንኳን ለሥራው ግዙፍነት የሌለው የባለሀብትነት መብት የማግኘት፣[40] ሥራውን የማስታወቅ፣[41] በሕይወት ዘመኑ ሥራውን የማሣየት እና የማባዛት[42] ሥራው እንዲሰማማ የመፍቀድ መብት፣[43] ሥራው በሌሎች ሰዎች ተለዋውጦ ከሆነ የተለወጠውን ሥራ አውጪ ደራሲው ነው እንዳይባል የመቃወም፣[44] ሕጋዊ መብቱ ሲነካበት ይህ እንዲቆም የመጠየቅ፣ ሕግን በመተላለፍ የተደረጉ የሥራው ቅጂዎች ወይም ማሻሻያዎች እንዲወገዱ የማስገደድ እና ለደረሰበት የኢኮኖሚም ሆነ የሞራል ጉዳት ካሣ የመጠየቅ መብቶች፣[45] ናቸው። ደራሲያን እነዚህ ሕጋዊ መብቶች ያሏቸው ቢሆንም የሕዝብ ባለሥልጣናት አንድ ደራሲ ሥራውን በግልጽ አስታውቆ ካሳየ በኋላ ደራሲው ቢቃወምም እንኳ ይህ ሥራ ለጠቅላላ ጥቅም ሲባል እንዲታይ፣ እንዲባዛ ወይም እንዲሰማማ መፍቀድ ይችላሉ።[46] የሕዝብ ባለሥልጣናት ይህን ሊያደርጉ የሚችሉት ለዚህ ተብሎ በሚወጣው በተለይም ለደራሲው ትክክለኛ ኪሣራ እንዲከፈለው በሚደነግግ ልዩ ሕግ መሠረት ኪሣራ እንዲከፈለው እያደረጉ ሲሆን ባለሥልጣናቱ በማንኛቸውም ምክንያት ቢሆን የሥራው ዓይነት እንዲለዋወጥ መፍቀድ አይችሉም።[47]

4·2· ትርጉምን የመፍቀድ መብት

በኢትዮጵያ የፍትሐ ብሔር ሕግ ላይ እንደተደነገገው አንድ ደራሲ ድርሰቱ እንዳይተረጎም ለመቃወም አይችልም።[48] በተጨማሪም ተርጓሚው ትርጉሙን የሠራው ያለደራሲው ፈቃድ ከሆነ ይህንኑ ሁኔታ ተርጓሚው በተረጎመው መጽሐፍ መጀመሪያ ላይ በግልጽ ማመልከት ሲኖርበት ይህን ሳይገልጽ የቀረ እንደሆነ የደራሲውን መብት እንደነካ ይቆጠራል።[49] በዚህም መሠረት የኢትዮጵያ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ከላይ የተገለጹት ዋና ዋና የዓለም አቀፍ ስምምነቶች እና የብዙ አገሮች ብሔራዊ ሕጎች ከደነገጉት ለየት በማለት ደራሲያን ሥራዎቻቸው ያለፈቃዳቸው በሌሎች ሲተረጎሙ የመቃወም መብትን ነፍጓቸዋል። ይህም ሆኖ ደራሲያን እንደ ማንኛቸውም ሰው ሁሉ የድርሰት ሥራዎቻቸውን ራሳቸው መተርጎም ይችላሉ ምክንያቱም ይህ በሕግ አልተከለከለምና ነው።

---

39 ሐሪሰን ሲ. ዳኒንግ፣ *ፕሮፕርቲ ሎው ኦፍ ኢትዮፒያ* (ያልታተመ፣ የማስተማሪያ መጽሐፍ) (1967) ገጽ 177 ሬኔ ዴቪድ፣ ሌ ሶርስ ደ ኮድ ሲቪል ኢትዮፒያን፣ *ሬቩ ኢንተርናሲዮናል ል ድሮዋ ኮምፓሬ፣* (1962) ገጽ 603 ላይ የጻፉትን እንደጠቀሰው።

40 የፍ·ሕ·ቁ· 1647 (3)

41 የፍ·ሕ·ቁ· 1652

42 የፍ·ሕ·ቁ· 1653

43 የፍ·ሕ·ቁ· 1654

44 የፍ·ሕ·ቁ· 1665

45 የፍ·ሕ·ቁ· 1674

46 የፍ·ሕ·ቁ· 1673

47 ዝኒ ከማሁ። ይህ ፀሐፊ እስከሚያውቀው ድረስ እንዲህ ዓይነት ልዩ ሕግ እስከ አሁን አል ታወጀም።

48 የፍ·ሕ·ቁ· 1655 (1)

49 ዝኒ ከማሁ፣

ከላይ እንደተገለጸው የኢትዮጵያ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ደራሲያን ለሥራዎቻቸው በሕግ የተሰጣቸው የጥበቃ ጊዜ እስከሚያልቅበት ድረስ ትርጉምን የመፍቀድ ብቸኛ መብት አላቸው ከሚለው ዓለም አቀፋዊ ተቀባይነትን ካገኘው መሠረተ ሐሣብ የተለየ አቋም ወስዷል። ይህም በመሆኑ ሕጉ ይህን አቋም ሲወስድ የቻለው በምን ምክንያቶች የተነሳ ነው? የሚል ጥያቄ ሊነሣ ይችላል። ይህን በማስመልከት ሊነሱ ከሚችሉት ጥያቄዎች ጥቂቶቹ፡ ምንጩ በሆነው በፈረንሣይ ሕግ ተጽዕኖ ተድርጐበት ይሆን? የኢትዮጵያ ባሕል ወይም የባሕል ሕግ ተጽዕኖ አድርጐበት ይሆን? ሕጉ በመዘጋጀት ላይ በነበረበት ወቅት ይህ ነጥብ ተነስቶ ውይይት ተደርጐበት ይሆን? ውይይት ከተደረገበትስ በምን መልኩ ተወሰነ? የሚሉት ናቸው። በሚቀጥሉት ፓራግራፎች ለነዚህ ጥያቄዎች መልስ ለመስጠት ተሞክሯል።

ከላይ እንደተገለጸው የማርች 11 ቀን 1957 ዓ.ም. የፈረንሣይ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ እንዳለ ተወስዶ በኢትዮጵያ ሕግ ውስጥ ገብቷል።[50]

በመሆኑም የኢትዮጵያ የድርሰትና የኪነጥበብ ባለሀብትነት ሕግ ብቸኛ ምንጭ ይህ የፈረንሣይ ሕግ ነው ማለት ይቻላል። የዚህ የኛ ሕግ ምንጭ የሆነው የፈረንሣይ ሕግ አንቀጽ 40 ግን ደራሲያን ድርሰቶቻቸው ሲተረጎሙ የመፍቀድ ወይም የመከልከል መብት እንዳላቸው በግልጽ ይደነግጋል። ከዚህም በተጨማሪ ፈረንሣይ ከላይ የተጠቀሱት ሁለት ዓለም አቀፍ ስምምነቶች አባል ስትሆን ከእንግሊዝ ጋር የፓሪስ ስምምነት በመባል የሚታወቀውን እና የደራሲያንን ትርጉም የመፍቀድ መብትን የሚቀበለውን ስምምነት በኖቬምበር 3 ቀን 1851 ዓ.ም የፈረሙች አገር ናት።[51] ስለዚህም የኢትዮጵያ ሕግ ትርጉምን የመፍቀድ መብትን በማስመልከት ለወሰደው የተለየ አቋም ምንጩ (ምክንያቱ) የፈረንሣይ ሕግ አይደለም ማለት ይቻላል።

በኢትዮጵያ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ለመጀመሪያ ጊዜ ብቅ ያለው በ1952 ዓ.ም (እ.ኢ.አ.) የፍትሐ ብሔር ሕጉ ሲታወጅ መሆኑ ከላይ ተመልክቷል።[52] ስለዚህም የፍትሐ ብሔር ሕጉ አንቀጽ 11 እንደ ሌሎቹ የሕግ ክፍሎች ሁሉ በኢትዮጵያ ባሕል ወይም የባሕል ሕግ ተጽዕኖ ተደርጎበታል ማለት አይቻልም። በተጨማሪም በአገሪቱ ባሕልም ሆነ የባሕል ሕግ በደራሲያን መብት ላይ እንዲህ ያለ ገደብ መኖሩን የሚያመለክት ምንም ዓይነት ማስረጃ የለም።

የኢትዮጵያ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ በአርቃቂው ኮሚሽን ውይይት ሲደረግበት በሚከተለው ሂደት ውስጥ አልፏል። አርቃቂው ሬኔ ዴቪድ አንድ ምዕራፍ የያዘ "ሻፒትር II ድ.ላ. ፕሮፕሬዮቴ ሊትሬር ኡ አርቲስቲክ" የሚል ረቂቅ በፈረንሣይኛ አዘጋጅተው ለኮሚሽኑ አቀረቡ። በመጨረሻም የፈረንሣይኛው ረቂቅ ቁ. 36–63 የነበሩት ከመጠነኛ ለውጥ ጋር የፍትሐ ብሔር ሕጉ ቁ. 1647–1674 ሆነው ተቀረጹ። ለኮሚሽኑ በቀረበው የፈረንሣይኛ ረቂቅ ቁ. 44 መሠረት ደራሲያን የድርሰቶቻቸውን ትርጉም መከልከል አይችሉም።[53] ስለዚህም ይህ የፈረንሣይኛው ረቂቅ ቁ.44 ሕጉ ሲታወጅ ያለ ምንም ማሻሻያና ለውጥ የኢትዮጵያ የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁ. 1655 ሆኖ ወጥቷል።[54]

---

50 ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ. 39 የተጠቀሰውን ይመለከቷል።

51 ፌንከልስቴይን ኤች ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ. 27 የተጠቀሰውን ገጽ 53 እንዲሁም የግርጌ ማስታወሻ ቁ. 6 ይመለከቷል።

52 ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ. 38 የተጠቀሰውን ይመለከቷል።

53 የፈረንሣይኛው ቅጂ እንደሚከተለው ይነበባል። Traductions
(1) - L' auteur ne peut s' opposer a la traduction de son oeuvre
(2) - La traduction faite sans 1' autorasation de 1' auteur doit mentionner defacon express, au debut de 1' overage cette circonstance.
(3) - Faute de cette mention, elle est reputee porter atteint aux droit de 1' auteur."

54 *ሲቪል ኮዲፊኬሽን ማቴሪያልስ* ቡክ 3 ፕሮፐርቲ (ያልታተመ፣ ሕግ መጽሐፍት ቤት) ገጽ 12–20 እና 177ን እንዲሁም ለተደረጉት ማሻሻያዎች የጃንዋሪ 8 1958 ቃለ ጉባዔን ይመልከቱ።

ከላይ በቀረቡት ምክንያቶች የተነሣ የኢትዮጵያ የድርሰትና የኪን ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ትርጉም የመፍቀድ መብትን በማስመልከት ለወሰደው የተለየ አቋም ምክንያቶቹ የሕጉ ምንጭ የሆነው የፈረንሣይ ሕግ ወይም የአገሪቱ ባሕል ወይም የባሕል ሕግ እንዳልሆኑ ግልጽ ነው። ከዚህም በተጨማሪ የፈረንሣይኛው ረቂቅ ቁ· 44 በአርቃቂው ተዘጋጅቶ የቀረበና የሕግ አርቃቂ ኮሚሽኑ ያለ ምንም ተቃውሞ የተቀበለው መሆኑ ግልጽ ነው። በፍትሐ ብሔር ሕጉ አንቀጽ 11 ሥር የሚገኙት አብዛኛዎቹ ቁጥሮች ከፈረንሣይ የድርሰትና የኪን ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ቃል በቃል የተቀዱ ቢሆኑም የሕጉ አርቃቂ ትርጉም የመፍቀድ መብትን በተመለከተ የኢትዮጵያ ሕግ የተለየ አቋም እንዲይዝ ያስፈልገበትን ምክንያት በየትኛውም ቦታ ላይ አልገለጹም። ስለዚህም ለዚህ የተለየ አቋም በቂ የሆነ ምክንያት ለመስጠት የሚያስችሉ ጠቋሚ የሆኑ ሠነዶች በማይገኙበት ሁኔታ መል ሱን ለማግኘት የሚደረገው ጥረት ከግምት የሚያልፍ ሊሆን አይችልም።[55]

4·3 የተርጓሚዎች መብቶች

በኢትዮጵያ የፍትሐ ብሔር ሕግ እንደተደነገገው የወጥ ሥራው ደራሲ መብት ሳይነካ የትርጉም ሥራዎች እንደ መጀመሪያ ሥራ ሆነው ይጠበቃሉ።[56] በመሆኑም ተርጓሚዎች የትርጉም ሥራዎቻቸውን በተመለከተ ከወጥ ሥራ ደራሲያን እኩል የሆነ ሕጋዊ መብት አላቸው።

ይህም ሆኖ ተርጓሚዎች የተረጎሙት ሥራ ወደ ሌላ ቋንቋ በድጋሚ ሲተረጎም ድጋሚ ትርጉሙን የመከልከል ሥልጣን የላቸውም። ምክንያቱም ይህ ሥልጣን ቀድሞውንም ለወጥ ሥራ ደራሲያን በሕግ አልተሰጠምና።[57] ስለዚህም የተርጓሚዎች መብትን በማስመልከት የኢትዮጵያ የድርሰትና የኪን ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ የወሰደው አቋም ዋና ዋና ከሆኑ ዓለም አቀፍ ስምምነቶችም ሆነ ከብዙ አገሮች ብሔራዊ ሕጎች አቋም ጋር የሚጣጣም ነው።

5· ትርጉምን የመፍቀድ መብትን በማስመልከት ሊነሱ የሚችሉ ዋና ዋና ጭብጦች

የኢትዮጵያ የድርሰትና የኪን ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ትርጉም የመፍቀድ መብትን በማስመልከት ዋና ዋና ከሆኑት ዓለም አቀፍ ስምምነቶችና የብዙ አገሮች ብሔራዊ ሕጎች ተቃራኒ የሆነ አቋም መውሰዱ ከላይ ተገልጿል። በተጨማሪም ሕጉ ከፈረንሣይ ሕግ የተቀዳ ቢሆንም ከምንጩ የተለየ ሆኖ እንዲቀረጽ ያስፈለገበትን ምክንያት የሕጉ አርቃቂም ሆኑ አርቃቂ ኮሚሽኑ አልገለጹም። ከነዚህ ሁኔታዎች በመነሳት ሕግ አውጪው እንዲህ ዓይነት ሕግ ለማውጣት የተገደደበት ምክንያት ምንድነው? ሕጉስ በአፈጻጸም ላይ ምን ችግር ያስከትላል? የሚሉትን ጥያቄዎች ማንሣት የግድ ይሆናል። በዚሁም መሠረት በዚህ ንጥብ ዙሪያ ሊነሱ የሚችሉ ዐበይት ጥያቄዎችን ለመመለስ ያስችል ዘንድ የሚከተለው አስተያየት ቀርቧል። ዋና ዋና ተብለው ሊነሱ የሚችሉት ጥያቄዎች፦ የሕጉ አርቃቂም ሆኑ የሕግ አውጭው አካል ደራሲያን ትርጉምን የመከልከል ሥልጣን የላቸውም ብለው ሲደነግጉ ምን ምክንያቶች ነበሯቸው? ሕጉ በታወጀበት ዓመት ማለትም በ1952 ዓ·ም (እ·ኢ·አ·) በቂ ምክንያት ነበራቸው ቢባል አሁን (ከአርባ ዓመታት በኋላ) እነዚህ ምክንያቶች አሳማኝ ሊሆኑ ይችላሉ? የኢትዮጵያ ተርጓሚዎችስ ይህንን ሕጋዊ መብት እስከ ምን ድረስ ተጠቅመውበታል(ተገልግለውበታል?) በመጨረሻም ሕጉ ደራሲያን ትርጉምን የመፍቀድ መብት የላቸውም ብሎ ቢደነግግም ከተርጓሚዎች ገንዘብ (ሮያልቲ) የመጠየቅ መብትስ አላቸው? የሚሉት ናቸው።

---

55 በዚህ ጉዳይ ላይ ከዚህ በታች በክፍል 5 ሥር ትርጉምን የመፍቀድ መብትን በማስመልከት ሊነሱ የሚችሉ ዋና ዋና ጭብጦችን አስመልክቶ የተጻፈውን ይመልከቱ።

56 የፍ·ሕ·ቁ· 1649

57 የፍ·ሕ·ቁ· 1655(1)

የፍትሐ ብሔር ሕጉ ቁ· 1655 አሁን ባለበት መልኩ እንዲቀረጽ ያስቻለው የሕግ አውጭው ፍላጎት ምን እንደ ነበር የሚያረጋግጡ አሳማኝ ሠነዶች በማይገኙበት ሁኔታ ለዚህ ጥያቄ የሚሰጠው መልስ ከግምት የራቀ አይደለም። ቢሆንም በመልስነት ሊቀርቡ ከሚችሉ ምክንያቶች አንዱ የሕግ አውጭው ፍላጎት አገሪቷ በበለጸጉት አገሮች ከሚወጡ የድርሰት ሥራዎች በተለይም ለትምህርት ጉዳዮች በቀላሉ እንድትጠቀም ለማስቻል ነው የሚል ሊሆን ይችላል። ይህ ምክንያት ከላይ እንደ ተገለጸው በዓለም አቀፍ ስምምነቶች ላይ ድርድር በሚደረግበት ወቅት ብዙ ታዳጊ አገሮች የያዙት አቋም ነው። ይህ አሳማኝ ምክንያት ቢመስልም ኢትዮጵያ እስከ አሁን ድረስ የየትኛውም የዓለም አቀፍ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ስምምነት አባል ስላልሆነች ከሀገር ውጭ ለሚወጡ የድርሰት ሥራዎች ሕጋዊ ጥበቃ የማድረግ ግዴታ የለባትም። ስለዚህም የኢትዮጵያ የፍትሐ ብሔር ሕግ ተፈፃሚነቱ በሀገር ውስጥ ለሚሠሩ ሥራዎች እንጂ ከአገር ውጭ ለሚሠሩ ሥራዎች አይደለም። ይህም ሆኖ ሕጉ በሚረቀቅበት ጊዜ ማለትም እ·ኤ·አ· በ1958 ዓ·ም የሕግ አርቃቂ ኮሚሽኑ የድርሰት ሥራዎች ለትምህርት ጉዳይ የሚውሉበትን መንገድ ፍጹም አልተገነዘበም ማለት አይቻልም። ምክንያቱም በወቅቱ የረቂቁ ቁ· 49 የአሁኑ የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁ· 1660 የሚከተለውን ንዑስ ቁጥር እንዲይዝ ተደርጎ ቀርቦ ነበርና ነው።

(3) የድርሰት ሥራዎች መታተም ካበቁ በኋላ ለትምህርት ጉዳይ ሲባል ሥራዎቹ እንዲባዙ መፍቀድ ይቻላል።[58]

ሆኖም ባልታወቀ ምክንያት የበላይነት ያለው የሕጉ የአማርኛ ቅጂም ሆነ የእንግሊዝኛ ቅጂው ይህንን ንዑስ ቁጥር ሳይጨምሩ ወጥተዋል። ከዚህም በተጨማሪ የሕዝብ ባለሥልጣኖች ለጠቅላላው ጥቅም ሲባል የድርሰት ሥራዎች እንዲታዩ፣ እንዲባዙ ወይም እንዲሰሙ የመፍቀድ ሕጋዊ ሥልጣን ስለተሰጣቸው ይህ ሥል ጣን ለትምህርት ጉዳይ በሚዉሉ የድርሰት ሥራዎች ላይ ተፈፃሚ ሊሆን ይችላል የሚል ግምት ሊኖር ይችላል።[59] ይህም ሆኖ የሕግ አውጭው ፍላጎት ትምህርትን ከማስፋፋት አንፃር በደራሲያን መብቶች ላይ ገደብ ሊደረግበት ይገባል የሚል ነበር ቢባል እንኳ የፍትሐ ብሔር ሕጉ ቁ· 1660 ወይም 1673 ትርጉምን የመፍቀድ መብትን አያካትቱም። ምክንያቱም በቁ· 1655 መሠረት መተርጎም ለሁሉም በነፃ የተሰጠ መብት በመሆኑ ነው። ስለዚህም ትርጉም መፍቀድን በተመለከተ በደራሲያን መብቶች ላይ ገደብ እንዲኖር ያስፈለገበት ምክንያት ለትምህርት ጉዳይ ነው የሚል መደምደሚያ ላይ መድረስ አይቻልም። ይህ ቢሆን ኖሮ ሕግ አውጪው መብቱን ለደራሲያን ሰጥቶ ለትምህርት ጉዳይ ከሆነ በቁ· 1660 ወይም 1673 ሊገድበው ይችል ነበር።

የሕግ አውጭው ፍላጎት ምን እንደነበር ግልጽ ባልሆነበት ሁኔታ ሌላም ምክንያትም ሊኖር ይችላል ብሎ መገመት ይቻላል። ይኸውም የሕግ አውጪው ፍላጎት ተርጓሚዎች የትርጉም ፍቃድ ማግኘት ወይም ከማንም ፍቃድ መጠየቅ ሳያስፈልጋቸው የድርሰት ሥራዎችን በመተርጎም እና ሥራዎቻቸውንም ለሕዝብ በማድረስ የአገሪቱን የሥነ ጽሑፍ ባሕልን ለማሳደግ አስተዋጽኦ ያደርጋሉ የሚል ነበር ማለት ይቻላል። ከዚህም በተጨማሪ ዓላማው በአገሪቱ ውስጥ ባሉት የተለያዩ ቋንቋዎች ተናጋሪ ሕዝቦች መካከል የባሕል ቅርርብና ውህደትን መፍጠር ነበር ማለትም ይቻላል። ይህ ዓላማ የተቀደሰ ዓላማ ነው ማለት ቢቻልም የኢትዮጵያ ተርጓሚዎች ይህንን ሕጋዊ ነፃነት በታሰበለት ዓላማ መሠረት ተጠቅመውበታል ወይ? የሚለው አከራካሪ ነጥብ ሊሆን ይችላል። ይህም ሆኖ በአገሪቱ ውስጥ ባሉ መጽሐፍት መሸጫ መደብሮች መደርደሪያዎች ላይ ያሉትን መጽሐፍት በማየት በግልጽ ለማወቅ እንደሚቻለው የአገሪቱ ተርጓሚዎች ከአንድ ወይም ከብዙ ምክንያቶች የተነሳ በአገሪቱ ውስጥ ባሉ ቋንቋዎች የተጻፉ መጽሐፍትን ወደ ሌላ የአገር ውስጥ ቋንቋ የመተርጎም ፍላጎት እስካሁን አላደረባቸውም የሚል

---

58 ሲቪል ኮዲፊኬሽን ማቴሪያልስ ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ· 53 የተጠቀሰውን የረቂቁን ቁ· 79 ይመልከቱ። የፈረንሣይኛው ቅጂ እንደሚከተለው ይነበባል።
Les Copies ou reproductions sont authorisees plusieurs exemplaires, a des fins d' ensignement, lorsque 1' ouvre est epuise.

59 የፍ·ሕ·ቁ·1673

መደምደሚያ ላይ መድረስ ይቻላል። በተጨማሪም በሀገሪቱ የመጀመሪያው የሕትመት መሣሪያ የተቋቋመው በ1897 ዓ·ም· ቢሆንምና አገሪቷም ብዛት ያላቸው ሕጋዊ ጥበቃ የሚደረግላቸው የድርሰት ሥራዎች ቢኖሯትም[60] ብዛት ያላቸው የትርጉም ሥራዎች አብዛኛዎቹ ከእንግሊዝኛ የተተረጎሙ ሥራዎች ለገበያ የቀረቡት እ·ኢ·አ· በ1980ዎቹ የመጀመሪያ ዓመታት ነበር። ሆኖም የትርጉም ሥራዎቹን በተለያዩ ጊዜያት በሐያሲያን ጥራታቸው አጠያያቂ ነው የሚል ሂስ ቀርቦባቸዋል።[61]

በአሁኑ ወቅት ከአንድ የአገር ውስጥ ቋንቋ ወደ ሌላ የአገር ውስጥ ቋንቋ የተተረጎሙ የድርሰት ሥራዎች ግልጽ የሆነ እጥረት ቢኖርም የተለያዩ ክልሎች በራሳቸው ቋንቋ ማስተማር በመጀመራቸውና ቋንቋቸውም የክልሎቹ የሥራ ቋንቋ ስለሆኑ ይህን ለማድረግ ለወደፊቱ ጥሩ አጋጣሚ ይኖራል ማለት ይቻላል። ከዚህም በተጨማሪ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ በርካታ መጽሔቶች መታተም በመጀመራቸው የአገር ውስጥ የድርሰት ሥራዎችን ወደ ሌላ የአገር ውስጥ ቋንቋ የመተርጎም አጋጣሚን ያሰፋል ማለት ይቻላል። ሆኖም የኢትዮጵያ ተርጓሚዎች በፍትሐ ብሔር ሕግ ቁ· 1655 የተሰጣቸውን ነፃነት በመጠቀም በአገር ውስጥ የተሠሩ ወጥ የድርሰት ሥራዎችን ወደ ሌላ የአገር ውስጥ ቋንቋ መተርጎማቸው ወይም እንደ ከዚህ በፊቱ ሁሉ የውጭ ሥራዎችን ብቻ በመተርጎም መቀጠላቸው ወደ ፊት የሚታይ ጉዳይ ይሆናል።

ከላይ ከተነሡት ነጥቦች ጋር ተዛማጅ የሆነው ሌላው ጥያቄ የወጥ ሥራዎች ደራሲያን ሥራዎቻቸው በሌሎች ሲተረጎሙ ገንዘብ (ሮያሊቲ) የማግኘት ሕጋዊ መብት አላቸው ወይ? የሚለው ነው። ከላይ እንደተገለጸው በፍትሐብሔር ሕጉ አንድ ደራሲ ሥራው እንዳይተረጎም መቃወም እንደማይችል፣ ያለ ደራሲው ፍቃድ የተረጎመ ተርጓሚ ይህንኑ ሁኔታ በተተረጎመው መጽሐፍ መጀመሪያ ላይ በግልጽ ማመልከት እንዳለበት፣ እንዲሁም ይህንን ሳይገልጽ የቀረ እንደሆነ የደራሲውን መብት እንደነካ እንደሚቆጠር በፍትሐብሔር ሕግ ቁ·1655 ተደንግጓል። በደራሲውና በተርጓሚው መካከል ሊኖር የሚችለውን ሕጋዊ ግንኙነት በተመለከተ አግባብነት ያለው ይህ የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር ብቻ ነው።

ከዚህ ሌላ የፍትሐብሔር ሕጉ በአንቀጽ 11 ሥር ደራሲው ከተርጓሚዎች ገንዘብ (ሮያሊቲ) የመጠየቅ መብት አለውን? ለሚለው ጥያቄ ግልጽ መልስ አይሰጥም። የደራሲያን ሥራዎች ሲባዙ (እንደገና ሲታተሙ) ሊከፈላቸው ስለሚገባው ክፍያ የተደነገገው በፍትሐብሔር ሕጉ አንቀጽ 11 ሥር ሳይሆን በአንቀጽ 16 "የሥራዎች አገልግሎት መስጠትን በሚመለከቱ ውሎች" በተለይም በምዕራፍ 7 "እትም የማውጣት (ፐብሊሺንግ) ውል" ሥር ነው። የፍትሐብሔር ሕጉም በቁ· 1664 ላይ ይህንን ክፍል በማጣቀስ ያመለክታል።[62] በዚሁ መሠረት በፍትሐ ብሔር ሕጉ ከቁ· 2692 እስከ 2694 ያሉት ቁጥሮች ስለ ደራሲው የሥራ ዋጋ የተደነገጉ ናቸው። ሆኖም በነዚህ ቁጥሮች የተደነገጉት የደራሲያን የሥራ ዋጋ አከፋፈል ሁኔታዎች በቁ· 2672 በተሰጠው ትርጓሜ መሠረት ተፈፃሚነቱ በደራሲያንና በእትም አውጪው መካከል በሚቋቋመው ውል ላይ እንጂ በደራሲያን

---

60 እ·ኤ·አ· ከ1940 እስከ 1949 ዓ·ም (1948 1957) ባሉት ዓመታት በዓመት 100 አብዛኛዎቹ በአማርኛ የተጻፉ ወጥ መጽሐፍት ይታተሙ ነበር፤ አስፋው ዳምጤ የአማርኛ ጥበበ ቃላት (1940 1949 እ·ኤ·አ·) ጦቢያ መጽሔት 1ኛ ዓመት፣ ቁ· 9 (1985 እ·ኢ·አ·)ገጽ 40ን ይመልከቱ።

61 መልከተ ተስፋ፣ የትርጉም ሥራዎች አጠያያቂነት፣ ማሕሌት መጽሔት ቅጽ 1 ቁ· 1 (1985 እ·ኢ·አ·) ገጽ 20–33

62 የፍ·ሕ·ቁ· 1664 አሳትሞ ለማስወጣት ወደ ተጻፈው የውል ደንብ ስለ መምራት ድርሰትን ወይም ኪነ ጥበብን ያወጣው ሰው የዚህን ያወጣውን ሥራ መብት ለሌላ ሰው የሚለቅባቸው ሁኔታዎች "አሳትሞ የማውጣት ውል" በሚል አንቀጽ ውስጥ በዚህ ሕግ ተከተዋል። (ቁ· 2672–2697)

እና በተርጓሚዎች መካከል በሚፈጠረው ግንኙነት ላይ አይደለም።[63]

ከዚህ በተጨማሪ የወጥ ሥራ ደራሲያን ሥራዎቻቸው በሌሎች ሲተረጎሙ ገንዘብ (ሮያልቲ) የመጠየቅ መብት እንዳላቸው ወይም ይህ መብት የሌላቸው መሆኑን የሚደነግግ ግልጽ የሆነ የሕግ ድንጋጌ ባለመኖሩ እንዲሁም በጉዳዩ ላይ የተጻፉ መጽሐፍት ባለመኖራቸው[64] ይህን በማስመልከት የተለያዩ ክርክሮች ሊቀርቡ ይችላሉ። በዚሁም መሠረት ሕጉ በግልጽ ስለማይከለክል ደራሲያን ሥራዎቻቸው በሌሎች ሲተረጎሙ ከተርጓሚዎች ገንዘብ የመጠየቅ መብት አላቸው የሚል ክርክር ማቅረብ ይቻላል። ለዚህ ክርክር በማጠናከሪያነት ሊቀርብ የሚችለው ምክንያት የሕግ አውጪው ፍላጎት ደራሲያን ይህ መብት ሊኖራቸው አይገባም የሚል ቢሆን ኖሮ ይህን የሚመለከት ግልጽ የሆነ ድንጋጌ በሕጉ ውስጥ ያስቀምጥ ነበር። በመሆኑም በሕግ ያልተከለከለ መብት የተፈቀደ መብት ነው፣ ለማለት ሲቻል፣ በተጨማሪም አንድ ተርጓሚ በደራሲው ፈቃድ መተርጎም ቢፈልግ[65] ደራሲው ከተርጓሚው ጋር ለመዋዋልና በገንዘቡ መጠን ላይ ለመደራደር አጋጣሚ ያገኛል። በዚህ ላይ ደራሲው ባይስማማ ፈቃዱን በመንፈግ ተርጓሚውን ያለደራሲው ፈቃድ እንዲተረጉምና ይህንኑም በተተረጎመው መጽሐፍ መጀመሪያ ላይ በግልጽ እንዲያመለክት ሊያስገድደው ይችላል።

ሁኔታው ከሌላ አንጻር ሲታይ ሕጉ ደራሲያን ሥራዎቻቸው በሌሎች ሲተረጎሙ ትርጉምን የመከልከል መብት የላቸውም ብሎ ሲደነግግ ከዚህ ጋር ከተርጓሚዎች ገንዘብ የመጠየቅ መብታቸውንም ከልክሏቸዋል የሚል ክርክር የሚጋብዝ ሊሆን ይችላል። ለዚህም ምክንያቱ የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁ· 1655 ጥበቃ የሚያደርገው ደራሲያን ሥራዎቻቸው በስማቸው እንዲጠሩ ላላቸው መብት እንጂ

---

63 ምዕራፍ 7 አሳትሞ የማውጣት (ፐብሊሺንግ) ውል።
ቁ· 2672 ትርጓሜ አሳትሞ የማውጣት ውል ማለት አንዱ ወገን ደራሲ ተብሎ የሚጠራው ባንድ የድርሰት ሥራ ወይም ኪነ ጥበብ ላይ ያለውን ግዙፍነት የሌለውን የባለሀብትነት መብቶች ወይም ከነዚሁ መብቶች በከፊል አትሞ አውጪ (ፐብሊሸር) ተብሎ ለሚጠራው ለሌላው ወገን የሚሰጥበት አትሞ አውጪውም ድርሰቱን ለማተም፣ ለማሳየት፣ ወይም ለማባዛት ወይም ለህዝብ ለመንዛት ግዴታ የሚገባበት ውል ነው።
የፍ·ሕ·ቁ· 2680 አትሞ አውጪው ለሕትመት የተሰጠውን ሥራ መተርጎም ቢፈልግ የደራሲውን ፍቃድ የማግኘት ግዴታ እንዳለበት ይደነግጋል።
የፍ·ሕ·ቁ· 2680 ድንጋጌ እንደሚከተለው ይነበባል፣

መለዋወጥና መተርጎም
እንድ ሥራን ለማባዛት ወይም ለማሣየት የተሰጠ ፈቃድ መለዋወጥን ወይም እንዲተረጎም መፍቀድን በሌላ ዓይነት ሥራ ማስማማትን አይፈቅድም።
በፍትሐብሐር ሕጉ አንቀጽ 11 ሥር በተደነገገው መሠረት ግን አንድ ደራሲ ሥራው እንዲስማማ (ቁ·1654) የመፍቀድ መብት እና ሥራው በሌሎች ሲለዋወጥ የመቃወም (ቁ· 1665 እና 1671) መብት ቢኖረውም ትርጉምን የመከልከል መብት ግን የለውም (ቁ· 1655)።

64 በዚህ ጉዳይ ላይ ተጽፈው የሚገኙት ጽሑፎች በተለያዩ ጊዜያት ከሕግ ት/ቤት የተመረቁ ተማሪዎች የጻፏቸው ሦስት የመመረቂያ ጽሑፎች ብቻ ናቸው። እነዚህም፣
1· ሺፋ ሶሬሣ ከላይ በግርጌ ማስታወሻ ቁ· 38 የተጠቀሰውን ይመለከቷል።
2· ታምሩ ወንድም አገኘሁ፣ *ሳም አስፔክትስ ኦፍ ዘ ኢትዮጵያን ሎው ኦፍ ሊትሬሪ ኤንድ አርቲስቲክ ፕሮፐርቲ አን ኢንኳየሪ ኢን ቱ ዘ ሶርስ ኤንድ ስኮፕ ኦፍ ፕሮቴክትድ ራይትስ* (ያልታተመ፣ ሕግ ቤተ መጻሕፍት የሚገኝ) (1971)
3· ስለሺ ዘዮሐንስ፣ *ዘ ኢትዮጵያን ሎው ኦፍ ሊትሬሪ ኤንድ አርቲስቲክ ፕሮፐርቲ* (ያልታተመ ሕግ ቤተ መጽሐፍት የሚገኝ) (1983)
የደራሲያንን ገንዘብ (ሮያልቲ) መጠየቅ መብትን በማስመልከት አቶ ታምሩ ወንድም አገኘሁ "... ከትርጉም የሚገኝ ገቢ የተርጓሚው ንብረት መሆን አለበት..." በማለት ሲያስረዱ (ገጽ 53) አቶ ሺፋ ሶሬሣ ግን "... የፍ·ሕ·ቁ· 1655 የሚደነግገው አንድን የድርሰት ሥራ ለመተርጎም የደራሲውን ፈቃድ ማግኘት አስፈላጊ የማይሆንበትን ሁኔታ እንጂ ደራሲው ከተርጓሚው ገንዘብ (ሮያልቲ) የመጠየቅ መብቱን የሚከለክል አይደለም። በመሆኑም በፍ·ሕ·ቁ· 1649 ላይ "የመጀመሪያው አዲስ ሥራ አውጪ መብት ሳይነካ" የሚለው "የደራሲያን የኢኮኖሚም ሆነ የሞራል መብታቸው የተጠበቀ መሆኑን በሚገልጽ መንገድ መተርጎም ይኖርበታል።" የሚል አቋም አላቸው። ገጽ 35፡36።

65 ይህ በሕግ ያልመከልከሉን ያስተውሉ፣ የፍ·ሕ·ቁ· 1655ን ይመልከቱ።

ለሌላ አይደለም። ይህንኑም ያለደራሲው ፈቃድ የተተረጎሙ ሥራዎችን ተርጓሚው ያለ ደራሲው ፈቃድ መተርጎሙን ሳይገልጽ የቀረ እንደሆነ የደራሲውን መብት እንደነካ ይቆጠራል በማለት ሕጉ ያስቀምጠዋል። ስለዚህም ተርጓሚው ለደራሲው ገንዘብ (ሮያሊቲ) ባይከፍል የደራሲውን መብት እንደነካ አይቆጠርም ማለት ይቻላል። በተጨማሪም የፍትሐብሔር ሕጉ ቁ· 1655 ከተግባራዊነቱ አንፃር ሲታይ ደራሲያን ከተርጓሚዎች ገንዘብ (ሮያሊቲ) ለመጠየቅ ያላቸውን አጋጣሚ የሚዘጋ ነው። ይኸውም የድርሰት ሥራዎች ሲታተሙ፣ ሲታዩ፣ ሲባዙ፣ ወይም ሲሰሙ የደራሲውን ፈቃድ ማግኘት አስፈላጊ በመሆኑ በደራሲውና በሌሎች ሥራውን በሚጠቀሙ ሰዎች መካከል ውል ሊፈጠር ይችላል።[66] ተርጓሚዎች ግን የደራሲውን ፈቃድ የመጠየቅ ሕጋዊ ግዴታ ስለሌለባቸው በእነሱና በደራሲው መካከል ውል ሊቋቋም የሚችልበት አጋጣሚ አይኖርም። በተጨማሪም ሊከፈል በሚገባው ገንዘብ መጠን ላይ ስምምነት ሊኖር አይችልም።

የደራሲያን የሞራል መብትን በተመለከተ የፍትሐ ብሔር ሕጉ ቁ· 1665 "ማናቸውም ተቃራኒ የሆነ የውል ቃል ቢኖርም እንኳ ያወጣውን ሥራ ዓይነቱን ሌላ ሰው የለወጠበት እንደሆነ የተባለው ሥራ የዚያ የለወጠው ሰው ነው** በመባል እንዳይቀጥል ሥራ አውጪው ለመቃወም ይችላል" በማለት ሕጉ በግልጽ ለዚህ መብት ጥበቃ እንደሚያደርግ ይደነግጋል። በተጨማሪም ደራሲያን ይህ መብታቸው ሲነካ የፍትሐብሔር እና የወንጀል ክስ በማቅረብ መብታቸውን ማስከበር እንደሚችሉ ሕጉ ይደነግጋል።[67] ይህ መብት የትርጉም ሥራዎችንም የሚመለከትና የትርጉም ሥራዎች በትክክል ሳይተረጎሙ ሲቀሩ ደራሲው ይህን መብቱን መጠቀም ይችላል ማለት ይቻላል።

ማጠቃለያና እና ማሳሰቢያዎች

የአእምሮ ሥራ አፍላቂዎች አዳዲስ ሀሳቦችን በማመንጨትና እነዚህንም በተለያዩ ፎርሞች በመግለጽ የሚኖሩበትን ሕብረተሰብ እና በአጠቃላይም የዓለምን ሕብረተሰብ ባሕል አበልጽገዋል። እነዚህ የአእምሮ ሥራ አፍላቂዎች አዳዲስ ሀሳቦችን ለማመንጨት ጥረት ባያደርጉ ባይደክሙና ሌሎች ፍላጎታቸውን መስዋዕት ባያደርጉ ኖሮ ዓለም አሁን የደረሰበት የባሕል ዕድገት ደረጃ ላይ ባልደረሰም ነበር። ደራሲያንም የአእምሮ ሥራ አፍላቂዎች እንደ መሆናቸው ሁሉ የሕብረተሰቡን የሥነ ጽሑፍ ባሕል ለማሳደግ አስተዋፅኦ አድርገዋል።

በድርሰት ሥራዎች ላይ የደራሲያን የባለሐብትነት መብት ግዙፍነት የሌለው በመሆኑ እና ግዙፍነት ያለው የባለሐብትነት መብት የሌሎች በመሆኑ የድርሰት ሥራዎች ለተለያዩ ሕገ ወጥ አጠቃቀሞች የተጋለጡ ይሆናሉ። በመሆኑም የድርሰት ሥራዎች ያለደራሲው ፍቃድ ወይም ደራሲው ምንም ክፍያ ሳያገኝ ሊታተሙ፣ ሊታዩ፣ ሊሰሙ፣ ወይም ሊተረጎሙ ይችላሉ። በተለይም ለደራሲያን መብቶች በቂ ጥበቃ የማያደርግ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ባላቸው አገሮች ወይም ሕጉ የተሟላ ሆኖ ግን በተግባር ላይ በማይውልባቸው አገሮች በድርሰት ሥራዎች ያለአግባብ መጠቀም በስፋት የተለመደ መሆኑ ገሐድ ነው። በመሆኑም እንዲህ ዓይነት ድርጊቶችን ለመቆጣጠር ሲባል የብዙ አገሮች ብሔራዊ ሕጎችና ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ለደራሲያን የኢኮኖሚና የሞራል መብቶች እውቅና ይሰጣሉ እስፈላጊውንም ጥበቃ ያደርጋሉ።

የኢትዮጵያ የድርሰትና የኪነ ጥበብ ባለሐብትነት ሕግ ግን ባልታወቀ ምክንያት ደራሲያን ሥራዎቻቸው በሌሎች ሲተረጎሙ ፈቃድ የመከልከል መብታቸውን ነፍጓቸዋል።

---

[66] የፍ·ሕ·ቁ· 1652 1654 ይመልከቱ።

[67] የፍ·ሕ·ቁ· 1674 እና የኢትዮጵያ የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁ· 675 679 ይመልከቱ። የወንጀለኛ መቅጫ ሕጉ ጥበቃ የሚሰጠው የድርሰት ሥራዎችን ለማሳየት እና ለማባዛት መብቶች ብቻ ይመስላል።

** የእንግሊዝኛው "የደራሲው ነው" ይላል። ትክክሉም ይህ ይመስላል።